

Advies

van de Onderzoeksraad Integriteit Overheid naar aanleiding van een verzoek van de SG Defensie tot onderzoek alsmede de melding van dhr. X. d.d. 2 april 2013.

I Samenstelling van Onderzoeksraad ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is door de volgende (plv.) leden van de Onderzoeksraad Integriteit Overheid uitgevoerd:

- mevrouw drs. C.E. Roozmond (lid Onderzoeksraad en voorzitter ten behoeve van dit onderzoek)
- mevrouw drs. W.R.C. Sterk (lid Onderzoeksraad)
- de heer dr. G. de Graaf (lid Onderzoeksraad)
- de heer A.C. Oostendorp (plv. lid Onderzoeksraad)

daarin bijgestaan door achtereenvolgens mevrouw mr. B. Langeveld en de heer mr. J.P. Hoogland, secretarissen.

II. Melding

Op 24 oktober 2011 heeft melder een melding ex artikel 126g AMAR (melding vermoede misstanden) bij de Secretaris Generaal van het Ministerie van Defensie ingediend. De melding bestond uit 37 onderdelen. Op 7 februari 2013 heeft de Secretaris Generaal van het ministerie van Defensie de Raad verzocht tot het instellen van een onderzoek. De Raad werd tevens verzocht een advies uit te brengen inzake de genoemde melding(en) en in het onderzoek ook de (wijze van) behandeling van de meldingen en melder in eerdere door Defensie uitgevoerde interne onderzoeken te betrekken. Per brief d.d. 2 april 2013 heeft melder zijn melding voor onderzoek aan de Raad aangeboden.

Nu de Raad ook kan ingaan op een verzoek van of namens het bevoegd gezag om onderzoek naar de vermoede misstanden te verrichten en melder zijn zaak voor onderzoek heeft aangeboden aan de Raad acht de Raad zich bevoegd de melding in behandeling te nemen. Op basis van de schriftelijke melding, de mondelinge toelichting van melder en een gesprek met Defensie, heeft de Onderzoeksraad vastgesteld dat de melding ontvankelijk is en is een onderzoek gestart.

Defensie heeft de Raad aanvankelijk gevraagd om een advies uit te brengen waarin tevens een concrete oplossing voor melder zou worden voorgesteld. De Raad heeft daarop aangegeven daartoe bereid te zijn mits advies inclusief de concrete oplossing als bindend zou worden geaccepteerd. Defensie heeft aangegeven daarmee niet te kunnen instemmen. De Raad volstaat nu met een advies zonder die geconcretiseerde oplossing.

Op verzoek van de Raad en met instemming van melder en Defensie, is het onderzoek naar in de melding aan de orde gestelde (vlieg)veiligheidsincidenten door de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (verder: OVV) uitgevoerd. Dit onderzoek vond plaats op eigen titel en onder eigen verantwoordelijkheid van de OVV. De overige aspecten van de melding zullen, mede in het licht van de resultaten van het onderzoek van de OVV, door de Raad worden behandeld. De Raad zal in zijn rapport niet ingaan op alle door melder aangebrachte afzonderlijke onderdelen van de melding. Dit onder meer omdat een aantal onderdelen van de melding elkaar overlappen en om die reden gezamenlijk kunnen worden behandeld en andere onderdelen van de melding naar het oordeel van de Raad het beste kunnen worden beoordeeld indien zij vanuit een breder en meer algemeen kader worden beschouwd. Het separaat behandelen van alle onderdelen van de melding is voor het beantwoorden van de door de Raad geformuleerde onderzoeksvragen ook niet nodig.

De melding betreft (vermeende) vliegveiligheidsincidenten in het xyz Squadron van de luchtmachtbasis Y en de consequenties die dit voor melder zou hebben gehad.

III. Onderzoeksvragen

1. Is er sprake (geweest) van een onvoldoende vliegveiligheid bij het xyz Squadron?
2. Hoe is door de werkgever (Defensie) omgegaan met de melding?
3. Hoe is door de werkgever (Defensie) omgegaan met melder?

De Raad heeft zich bij de beantwoording van de vragen 2 en 3 in het bijzonder ook gericht op:

1. Op welke wijze is met de medische gegevens en het dossier van melder omgegaan;
2. Is aan melder tijdig alle relevante informatie verstrekt;
3. Zijn er aantoonbare verbanden tussen:
  - a. (de wijze van) het signaleren/melden door melder van veiligheids- en integriteitsissues;
  - b. de getroffen maatregelen tegen melder;
  - c. de verbetering van de vliegveiligheidssituatie van xyz Squadron op de vliegbasis Y.

IV. Onderzoeksmiddelen

Op verzoek van de Raad heeft de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) onderzoek verricht naar de onderdelen van de melding die betrekking hebben op de vliegveiligheid. Op 3 juli 2014 heeft de OVV het onderzoeksrapport met betrekking tot de vliegveiligheidsaspecten van de melding gepresenteerd. Voor de Raad zijn het onderzoek en de conclusies van het onderzoek van de OVV een gegeven. De conclusies zijn als bijlage I bij dit advies gevoegd. In het onderzoek naar de overige onderdelen van de melding is de Raad uitgegaan van de door beide partijen over en weer overgelegde stukken en hetgeen uit de hoorzittingen naar voren is gekomen. De Raad heeft in het kader van het onderzoek de navolgende personen gehoord:

5 september 2014: luitenant-kolonel ..., (verder: Cdt xyz Sq)
kolonel ..., (verder: C-VIb)
luitenant-kolonel ..., (voorzitter OVO)

12 september 2014: majoor ..., (verder: Cdt VI4)
majoor ..., (verder: HVD)

30 september 2014: drs. ..., vliegerpsycholoog, (verder: vliegerpsycholoog);
kolonel ..., Inspecteur Militaire Gezondheidszorg (verder: IMG);
mr. ..., inspecteur, tevens plv. hoofd Inspectie Militaire Gezondheidszorg;
luitenant-kolonel ..., onderdeelarts (verder: onderdeelarts) bijgestaan door mr. ..., gemachtigde.

7 oktober 2014: majoor ..., (verder: Cdt VI2)
generaal-majoor b.d., ..., bijgestaan door mr. ..., gemachtigde;
de heer X., (verder: melder), bijgestaan door drs. ..., adviseur melder en werkzaam bij AFMP/FNV gemachtigde.

7 november 2014 sergeant-majoor ..., loadmaster bij het xyz Squadron (verder: load master).

- Een volledige lijst van (overige) in het advies genoemde personen is als bijlage 2 bij dit advies gevoegd.

V. Feiten en omstandigheden voor zover relevant voor beantwoording van de onderzoeksvragen.

Hieronder volgt een chronologisch overzicht van de voor de onderzoeksvragen en het advies relevante chronologie van de gebeurtenissen. Naar aanleiding van deze feiten en gebeurtenissen heeft de Raad een aantal beschouwingen opgesteld. De in de beschouwingen genoemde feiten en omstandigheden acht de Raad aannemelijk op grond van de door partijen overgelegde stukken en dat wat tijdens de hoorzittingen door degenen die door de Raad zijn gehoord, naar voren is gebracht. Voor zover relevant zal op de inhoud daarvan in de beschouwingen en de (sub) conclusies van de Raad nader worden ingegaan

Periode 1997 t/m april 2009

06-11-1997 : melder treedt in dienst bij de Koninklijke Luchtmacht;
medio 2000 : melder werkzaam als F16 piloot;
07-2006 : overstap naar xyz Squadron te Y als co-piloot C 130;
juli-dec. 2006 : melder volgt opleiding tot C-130 vlieger bij United States Air Force.
jan-apr 2008 : opleiding Middelbare Defensie Vorming ("majoorscursus");
febr 2008 : voordracht melder door Cdt xyz voor Beroeps Onbepaalde Tijd (BOT);
4 febr. 2008 : intentieverklaring met ingang 5 dec 2012 mogelijkheid tot FPS-3 aanstelling
22 april 2008 : gesprek melder met Cdt xyz Sq inz. functie plv. Cdt vlucht 3 per juni 2008 en majoorsfunctie;
juli 2008 : gesprek melder met Cdt xyz Sq in bijzijn van HVD waarin de Cdt xyz Sq aangeeft dat melder in najaar 2008 met de opleiding tot gezagvoerder kan beginnen;

Beschouwing I

Historie xyz Squadron

In september 1993 startte een detachement van het Nederlands vliegend en technisch personeel van de Koninklijke Luchtmacht (KLu) aan de opleiding voor het vliegen met C-130 Hercules toestellen in het abc Squadron. Het betrof een samenwerking met België. De opleiding vond plaats in het Belgische Melsbroek. De Nederlandse vloot bestond uit twee C-130 Hercules vliegtuigen.

Vanwege de voorgenomen aanschaf van nog twee C-130 met bijbehorende taakstelling, is besloten een tweede squadron op te richten. Dit kreeg zijn beslag op 23 oktober 2007 met de oprichting van het xyz Squadron. Vanuit het abc Squadron werden twee C-130 Hercules toestellen overgeheveld naar het nieuw opgerichte xyz Squadron. Een deel van het personeel dat voorheen werkzaam was binnen het abc Squadron, werkte vanaf dat moment onder de vlag van het xyz Squadron. Bij de start van het squadron in 2007 was het de bedoeling om het aantal bemanningen uit te breiden van vijf naar zestien.

Naast de plaatsing van personeel vanuit het abc Squadron werd er personeel van de Orion P-3C (tot dat moment onderdeel van de Koninklijke Marine) en de Fokker F-60 (tot dat moment onderdeel van de KLu), aan het xyz Squadron toegevoegd. Hierdoor bestond het xyz Squadron uit personeel dat uit verschillende bedrijfsculturen afkomstig was. Uit de hoorzittingen is gebleken dat er vanuit de squadronleiding geen speciale aandacht is besteed aan die cultuurverschillen. Ook is niet specifiek gestuurd op de onderlinge samenwerking van het personeel.

Vanaf de oprichting van het xyz Squadron was er, naast de inzet voor regulier transport van passagiers en vracht, sprake van inzet van het squadron voor specifieke taken in het kader van militaire operaties, humanitaire missies en speciale opdrachten. Hierdoor was er vanaf de start sprake van een veelvuldige inzet van het Squadron. Gesteld is dat door deze intensieve inzet zaken als implementatie en borging van veiligheidsprocedures en opleiding van het personeel minder aandacht kregen. Gebleken is dat voorgescreven documenten met werkwijzen en procedures met betrekking

tot vliegveiligheid al dan niet gedeeltelijk ontbraken dan wel niet werden geïmplementeerd en/of toegepast.

Op grond van de hoorzittingen heeft de Raad de indruk gekregen dat de werkwijze binnen het abc Squadron met name gericht was op het uitvoeren van de opgedragen taken. Met de overplaatsing van een aantal gezagvoerders vanuit het abc Squadron naar het xyz Squadron, werd de daar gebruikelijke werkwijze binnen het xyz Squadron voortgezet. Er was sprake van voortborduren op ingesleten gedrag, waarbij werd gewerkt vanuit eigen ervaring en gebruikelijke routines en minder op basis van formele procedures en protocollen. Er was vooral ook beperkte aandacht en interesse voor formele procedures die verband hielden met vliegveiligheid. Zo werden bij reguliere vluchten pre- en debriefings achterwege gelaten waardoor een goede evaluatie van die vluchten veelal niet plaatsvond.

Dat de beschrijving en implementatie van vliegveiligheidsprocedures verbetering behoeften, was bekend bij de leiding van de vliegbasis en de squadronleiding.

Historie melder

Melder (geboren in 1977) is op 6 november 1997 in dienst getreden bij de Koninklijke Luchtmacht. Na het volgen van de benodigde vliegopleiding en trainingen, was hij van 2000 tot medio 2006 werkzaam als F16 piloot. In die periode deed hij ruime ervaring op met tactisch en operationeel vliegen. Binnen de F16 wereld werd gevlogen volgens strakke regels en procedures.

In juli 2006 heeft melder een overstap gemaakt naar het onderdeel luchttransport op de vliegbasis Y waar hij een aanstelling kreeg als kapitein-vlieger op de C-130 Hercules. Dit eerst op basis van een overeenkomst voor bepaalde tijd en vanaf 4 april 2009 op basis van een aanstelling voor onbepaalde tijd. Direct nadat melder bij het onderdeel luchttransport werd aangesteld, volgde melder de opleiding tot C-130 vlieger bij de USAF (United States Air Force). Bij de oprichting van het xyz Squadron is melder overgegaan naar het nieuwe opgerichte xyz Squadron. Melder is vanaf de periode van indiensttreding bij het xyz Squadron tot december 2010 ingezet op de C-130 vluchten. Dit betrof zowel reguliere transportvluchten als tactische vluchten.

Een van de aandachtspunten die melder bij aantreden is meegegeven was, om met zijn als F16 piloot opgedane kennis en ervaring met regels en procedures, een verbeteringstraject in te zetten. In dat kader werd door melder een aantal handleidingen opgesteld.

Volgen van gezagvoerdersopleiding door melder

Binnen het squadron was het gebruikelijk dat co-piloten, bij gebleken geschiktheid, de mogelijkheid kregen om de opleiding tot gezagvoerder te volgen. Dit met de doelstelling om inzetbaarheid van het vliegend personeel zo optimaal mogelijk te maken.

In juli 2008 is tussen melder en Cdt xyz Sq gesproken over de mogelijkheden voor melder tot het volgen van gezagvoerdersopleiding. Voor melder bood die opleiding een doorgroeimogelijkheid binnen de luchtmacht waaronder een bevordering tot de rang van majoor.

Periode 2009

- 3 jan-20 feb : uitzending melder FSE Mirage
01-04-2009 : aanstelling voor onbepaalde tijd
12 mei- 24 juni : uitzending melder FSE Mirage
17-06-2009 : aanbod aan melder bindingspremie en FPS aanstelling per 1 april 2009;
10-08-2009 : toekenning bindingspremie voor periode 1 april 2009 t/m 21 maart 2014;
01-10-2009 : FPS-3 aanstelling melder met terugwerkende kracht per 1 april 2009;
02-11-2009 : functioneringsgesprek melder met direct leidinggevende, Cdt VI2:
04-11-2009 : gesprek melder met Cdt xyz Sq in bijzijn van een vertegenwoordiger van de afdeling (P&O): Cdt xyz Sq ontkent dat toezegging is gedaan m.b.t. de door melder te volgen opleiding tot gezagvoerder alsook dat hem de functie van plv. Cdt VI3 per juni 2008 zou zijn toegezegd;
05-11-2009 : gesprek tussen Cdt xyz Sq, Cdt VI2, gezagvoerder waarbij wordt gesproken over negatieve uitlatingen van melder t.a.v. het squadron en de squadronleiding;
(7/22)-11-2009 : vakantie melder;
11-11-2009 : Besluit Cdt xyz Sq waarbij melder de flying status wordt ontnomen;
16-11-2009 : Cdt xyz Sq spreekt met onderdeelarts onderdeelarts in verband met vermeende "psychische stoornissen" bij melder;
18-11-2009 : email Cdt VI2 aan melder: melder dient zich bij terugkomst te melden bij de vliegerpsycholoog;
23-11-2009 : gesprek melder en vliegerpsycholoog;
24-11-2009 : melder geschrapt van rooster voor uitzending dec. 2009/jan. 2010;
25-11-2009 : gesprek Cdt xyz Sq en melder in bijzijn van o.a. HVD en vliegerpsycholoog. Cdt xyz Sq stuurt melder naar huis voor afkoelingsperiode van twee weken;
02-12-2009 : Cdt xyz Sq meldt tijdens squadronbijeenkomst dat melder in overleg met onderdeelarts bereid was tot het ondergaan van een psychologische/psychiatrische behandeling, melder verneemt van collega's van de betreffende mededeling.
04-12-2009 : gemachtigde melder doet verzoek aan Cdt xyz Sq tot "radiostilte"
03-12-2009 : gesprek melder met onderdeelarts;
08-12-2009 : aangifte door melder bij Koninklijke Marechaussee tegen Cdt xyz Sq wegens smaad;
11-12-2009 : eerste de-escalatiegesprek melder en C-VIb in bijzijn van gemachtigde van melder;
18-12-2009 : tweede de-escalatiegesprek melder en C-VIb;
21-12-2009 : indiening bezwaarschriften melder tegen besluit van 11 november 2009 van Cdt xyz Sq en tegen annulering uitzending melder.
26 nov/4 jan '10: melder in personeelsdossier als "ziek thuis?" vermeld.

Beschouwing II

Afspraken omtrent de gezagvoerdersopleiding

Na de bespreking over het volgen van de gezagvoerdersopleiding door melder met de Cdt xyz Sq in juli 2008, vernam melder lange tijd niets over wanneer hij met de opleiding zou mogen starten. Dit leidde bij melder tot zorg en frustratie. In het voorjaar 2009 heeft melder een functioneringsgesprek aangevraagd met zijn direct leidinggevende, Cdt VI2 om onder meer zijn zorgen over zijn carrièregang te bespreken. Dit gesprek vond plaats op 2 november 2009.

Tijdens dit gesprek heeft melder gesproken over de door Cdt xyz Sq volgens hem aan hem gedane toezeggingen met betrekking tot de benoeming tot plaatsvervangend Cdt VI3 per juni 2008 en de benoeming in de majoorfunctie alsmede over het volgen van de gezagvoerdersopleiding per einde 2008. Melder heeft gesteld dat deze toezeggingen tot dan toe niet waren nagekomen. Melder heeft zijn leidinggevende om duidelijkheid gevraagd over wanneer hij met de opleiding zou kunnen beginnen. Ook heeft hij zich uitgelaten over een aantal zaken binnen het squadron die naar zijn mening niet goed geregeld waren en/of verliepen. Zo heeft melder gewezen op het ontbreken van regelgeving, procedures en opleidingen binnen het squadron. Ook heeft melder gesproken over voorvallen die plaatsvonden tijdens zijn uitzendingen. Daarnaast heeft hij zich uitgesproken over het naar zijn mening onvoldoende functioneren van een aantal medewerkers binnen het squadron.

Subconclusie 1

De Raad stelt vast dat de lezingen over wat er in het voorjaar/zomer 2008 tussen melder en Cdt xyz Sq is besproken en/of is toegezegd over de benoeming van melder tot plv. Cdt VI3 en het volgen van de gezagvoerderopleiding door melder verschillen. Het is voor de Raad niet vast te stellen wat er hierover in welke bewoordingen tussen partijen precies is besproken. De Raad overweegt ten aanzien daarvan dat in een memo d.d. 17 februari 2010 van Cdt xyz Sq aan het personeel van het xyz squadron (opgesteld in opdracht van de C-VIb) wordt gemeld dat het volgen van de opleiding en daarmee doorstroming tot gezagsvoerder, aan melder was toegezegd. In die memo wordt verder gemeld dat het doen van die toezegging – in retrospectief- niet verstandig was omdat later bleek dat de toezegging om verschillende redenen niet kon worden nagekomen. Zo waren de voor de opleiding noodzakelijke C-130 vliegtuigen niet beschikbaar voor de opleiding en was melder naar het oordeel van Cdt xyz Sq, door houding en gedrag nog niet geschikt om met de opleiding tot gezagvoerder te starten. Ook later is in een gesprek met HVD in het kader van een intern onderzoek nogmaals bevestigd dat aan melder weldegelijk concrete toezeggingen waren gedaan.

Op basis van het bovenstaande en in het bijzonder het hiervoor genoemde memo is het voor de Raad voldoende aannemelijk geworden dat er juli 2008 door Cdt xyz Sq toezeggingen zijn gedaan aan melder, althans dat er bij melder dusdanige verwachtingen zijn gewekt dat melder er op basis daarvan op mocht vertrouwen dat hij zo spoedig mogelijk met de opleiding tot gezagvoerder zou kunnen aanvangen. Zo er door praktische beletselen vertragingen zouden zijn optreden, dan had het naar oordeel van de Raad op de weg van de squadronleiding gelegen om melder hierover tijdig te informeren. Dat is niet gebeurd.

Subconclusie 2

De Raad heeft geen aanwijzingen gevonden dat melder in de periode juli 2008-december 2009 niet goed zou hebben gefunctioneerd. De tussentijdse beoordelingen van melder waren positief en ook de inhoud van het gradebook van melder gaven geen aanleiding tot het stellen van vragen over de geschiktheid van melder voor een instroom in de opleiding tot gezagvoerder. Verder heeft ook de vliegerpsycholoog verklaard dat er naar zijn oordeel geen functionele belemmeringen waren voor het toelaten van melder tot de gezagvoerderopleiding. Indien het functioneren van melder na de toezeggingen tussentijds aanleiding zou hebben gegeven tot bezwaren of twijfels met betrekking tot het starten met de opleiding door melder, dan had het op de weg van de squadronleiding gelegen om melder hierop in functioneringsgesprekken of anderszins aan te spreken zodat hij zich – zo nodig – op punten zou kunnen verbeteren. Dat dit zou zijn gebeurd is niet gebleken.

De beslissing van Cdt xyz Sq om melder nog niet toe te laten tot de gezagvoerdersopleiding zou verbandhouden met dienst opvatting dat melder nog niet over de “vereiste rijpheid” zou beschikken. Het is de Raad niet duidelijk geworden wat Cdt xyz Sq met “rijpheid” bedoelde. De beslissing en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen zijn naar oordeel van de Raad onvoldoende concreet en door Cdt xyz Sq ook niet onderbouwd en daardoor niet toetsbaar. Gezien de eerdere toezegging aan melder omtrent het volgen van de gezagvoerdersopleiding en de belangen van melder bij het starten van de opleiding, had het op de weg van Cdt xyz Sq gelegen om zijn beslissing en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen deugdelijk te onderbouwen. Door dit na te laten heeft de beslissing om melder niet toe te laten tot de gezagvoerderopleiding een schijn van subjectiviteit en willekeur.

Het door melder in het voorjaar van 2009 aangevraagde functioneringsgesprek vond eerst plaats op 2 november 2009. Gezien de belangen van melder bij het starten met de opleiding, acht de Raad de termijn gelegen tussen de aanvraag en het uiteindelijke gehouden functioneringsgesprek, onredelijk lang. Hierdoor is melder in zijn belangen geschaad. Defensie heeft geen onderbouwing gegeven die deze termijn voldoende verklaart.

Vervolg beschouwing II

Na het gesprek met melder op 2 november 2009 heeft Cdt VI2 contact opgenomen met Cdt xyz Sq. Die ontkende echter dat er door hem toezeggingen zouden zijn gedaan aan melder over de benoeming tot plv. Cdt VI3 en het volgen van de gezagvoerdersopleiding. Cdt xyz Sq heeft zich verder op het standpunt gesteld dat hij melder nog niet geschikt vond als gezagvoerder en het volgen van de opleiding door melder dus ook (nog) niet aan de orde was. Daags na dit functioneringsgesprek is melder in de ochtend van 5 november 2009 twee weken met vakantie gegaan.

Op 5 november 2009 vond een informeel gesprek plaats tussen Cdt xyz Sq en een tweetal gezagvoerders van melder op de C-130 vluchten, waaronder Cdt VI2. Tijdens dit gesprek is gemeld dat melder zich in de gesprekken met hen negatief had uitgelaten over de – naar mening van melder – onvoldoende vliegcapaciteiten en kennis van een aantal van de crew leden en de onvrede van melder met de wijze waarop Cdt xyz Sq zijn werkzaamheden uitvoerde. Van deze verklaringen is geen schriftelijk verslag bekend. Cdt xyz Sq heeft naar aanleiding van dit gesprek op 11 november 2009 besloten om melder van een al geplande uitzending af te halen en hem zijn flying-status te ontnemen (DNIF). Cdt xyz Sq heeft van dat wat hem door Cdt VI2 en Cdt VI3 mondeling was medegedeeld, voorafgaand aan het opleggen van de maatregelen aan melder, niet met melder besproken.

Contacten melder met vliegerpsycholoog/onderdeelsarts

Op 16 november 2009 vond een gesprek plaats tussen Cdt xyz Sq de en vliegerpsycholoog van de vliegbasis Y. Naar aanleiding van een gesprek tussen Cdt xyz Sq en de dienstdoende onderdeelsarts op of omstreeks 16 november 2009, heeft de onderdeelsarts in het *Subjectief/Objectief/EvaluatiePlan (SOEP)* deel van het patiëntendossier van melder opgetekend:

“Gesprek met Cdt xyz Sq en in SmT, mag nu niet vliegen van C, leeft mogelijk in een aparte wereld. Wel incidenten geweest, gaat niet op uitzending, c heeft contact met XXX (XXX = vliegerpsycholoog red.)”.

In het systeem is dit door de onderdeelsarts vervolgens onjuist weggeschreven als consult onder ziektecodes:

Cal P 69 / ICPC P 99 -, Overige psychische stoornissen, ander psychische stoornissen.

Op 18 november heeft Cdt xyz Sq besloten dat melder zich bij terugkomst van vakantie zou dienen te melden bij de vliegerpsycholoog.

Na terugkomst van vakantie op 22 november 2009, heeft melder zijn werkzaamheden hervat. Op 23 november 2009 vond een gesprek plaats van melder en de vliegerpsycholoog. Op 25 november 2009 vond een gesprek plaats tussen de vliegerpsycholoog, Cdt xyz Sq, melder en HVD. Tijdens dit gesprek heeft Cdt xyz Sq gesteld dat melder naar zijn mening in een schijnwereld leefde en daarom professionele hulp nodig had. Hierdoor escaleerde het gesprek. Daarom werd besloten tot het inlassen van een afkoelingsperiode van twee weken waarin melder werd vrijgesteld van werkzaamheden. De vliegpsycholoog heeft verklaard dat hij melder in overweging heeft willen geven dat hij zich zou laten begeleiden in hoe om te gaan met de ontstane situatie. Dit door bijvoorbeeld een training sociale vaardigheden en conflicthantering. Doordat de situatie door mededelingen van Cdt xyz Sq op 2 december 2009 verder escaleerde is hieraan geen verdere invulling gegeven. In de periode 23 november tot 7 december 2009 is melder door Cdt xyz Sq als zijnde ziek gemeld. Van een ziekmelding door melder was echter geen sprake. Melder heeft van 23 tot en met 25 november 2009 ook feitelijk arbeid verricht. In de periode 26 november tot 7 december 2009 waarin melder in het kader van een afkoelperiode naar huis was gestuurd, was van ziekte of van een ziekmelding door melder geen sprake.

Op de Flight Safety Awareness dag (FSA) van het squadron op 2 december 2009 heeft Cdt xyz Sq aan het personeel van het xyz Squadron meegedeeld dat melder in overleg met de onderdeelsarts vrijwillig deel zou nemen aan een psychologisch dan wel psychiatrisch traject omdat melder in een

schijnwereld zou leven. Van deze mededeling is melder later door collega's telefonisch op de hoogte gesteld. Door dit handelen van Cdt xyz Sq zijn de verhoudingen tussen melder en Cdt xyz Sq geëscaleerd.

Op 8 december 2009 heeft melder, naar aanleiding van de mededeling door Cdt xyz Sq op 2 december 2009 bij de Koninklijke Marechaussee aangifte gedaan tegen Cdt xyz Sq wegens smaad, laster en belediging.

Op 3 december 2009 vond een gesprek plaats tussen de onderdeelarts en melder waarin de arts heeft voorgesteld dat melder zich psychisch zou laten onderzoeken. Melder heeft de arts aangegeven dat hij geen enkele reden zag voor het zoeken van professionele hulp en hij daarom ook niet mee zou werken aan een psychiatrisch onderzoek. Naar aanleiding van dit consult heeft de arts het volgende aangetekend:

/S: dd 031209 uitgebreid gesproken, lijkt compos mentis, goed georiënteerd in trias, is door CDT xyz SQ aan de grond gezet, groot werkconflict, is daar zeer ontstemd over, voelt zich genaaid, is nu ballistic aan het gaan met aangifte Kmar, advocaat, bond, enz. betrokkene geeft aan dat een enkele collega hem juist wel steunt, heeft ook regelmatig contact met (XXX = vliegerpsycholoog red.).

/O: -----

/E: wat is er voorgevallen, wordt patiënt wel door collega's gesteund zoals patiënt beweert?, overleg gehad met Franken of patiënt compos mentis is.

/P: (Duty not included flying), retour SU 101209

P/ DNIF as maandag evaluatie

De onderdeelarts is kort daarop vertrokken bij het IMG. Op 5 januari 2010 is door een andere (nieuwe) onderdeelarts naar aanleiding van een gesprek met melder in de GIDS van melder genoteerd dat voor het aannemen van een psychische decompensatie bij melder geen aanleiding was en dat er geen medische argumenten waren voor het opleggen van een VV (vliegverbod, red.) en het B OVV (beëindigingen van het vliegverbod, red.) geïndiceerd was. In het systeem is niet zichtbaar wanneer deze aantekening door de arts in het GIDS systeem zijn weggeschreven.

Zoals ook in het door de IMG uitgevoerde onderzoek is vastgesteld, is in het onderhavige geval sprake geweest van een onzorgvuldig wegschrijven onder een onjuiste code in het medisch dossier van klager door de eerste onderdeelarts. Ondanks herhaalde verzoeken van klager tot correctie zijn de onjuistheden tot op heden niet gecorrigeerd.

Melder heeft per email d.d. 8 september 2010 de onderdeelarts per emailbericht gevraagd naar diens beweegredenen om hem eind 2009 deel te laten nemen aan een psychiatrisch behandeltraject. Hierop is door melder, ook na een rappel aan de arts op 26 juli 2011 geen reactie van de arts ontvangen.

Subconclusie 3

De IMG heeft naar aanleiding van een klacht van melder ten aanzien van het onder een onjuiste code wegschrijven van gegevens in het medisch dossier van klager geconcludeerd dat van een onzorgvuldig medisch-inhoudelijk handelen door de onderdeelarts niet is gebleken maar dat er wel sprake is geweest van een onzorgvuldig wegschrijven van gegevens onder een onjuiste code door de arts in het genoemde dossier.

Nadat het IMG had vastgesteld dat er sprake was van onzorgvuldige verslaglegging, zijn de zaken niet gecorrigeerd. Nu de onderdeelarts die de aantekening in het dossier van melder onjuist had weggeschreven niet langer verbonden was aan de IMG, had het op de weg van de IMG gelegen om de zaken op orde te brengen. Zo er al sprake was van een (technische) onmogelijkheid om oude gegevens in het dossier van klager te wijzigen, zoals meermalen is gesteld, dan had het naar oordeel van de Raad ten minste voor de hand gelegen om klager hierover te informeren. Bovendien had er in dat geval een aantekening in het dossier kunnen worden gemaakt waarin van het onjuist wegschrijven

melding werd gemaakt. Zeker gezien de bekendheid met de wensen en gevoelens bij klager ten aanzien van het herstellen van de onjuistheden in zijn dossier, mocht dat ook van het IMG worden verwacht.

Dat de arts geen reactie heeft gegeven op directe vragen van melder, acht de Raad onbehoorlijk.

De Raad is verder van oordeel dat het voeren van een juiste en zorgvuldige verslaglegging in het patiëntendossier onderdeel vormt van het medisch handelen van een arts. Hierbij sluit de Raad aan bij wat daarover is bepaald in de Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) en de daarop gebaseerde jurisprudentie daarover van de diverse Regionale tuchtcolleges voor de gezondheidszorg en het Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg.

Periode 2010 - februari 2011

- 06-01-2010 : derde de-escalatiegesprek melder en C-VIb in bijzijn van Sq Cdt xyz die daarin excuses maakt voor zijn uitlatingen op 2 december 2009 (met door raadsman melder getekend verslag d.d. 22-01-2010);
- 20-01-2010 : vierde de-escalatiegesprek melder en C-VIb met afspraken over te starten begeleidingstraject van melder (met door melder getekend gespreksverslag d.d. 1 april 2010);
- febr-mrt : deelname melder aan simulatorproject te Canada
- 6-12 maart : deelname melder aan simulatortraining te Florida te samen met Cdt VI4
- Mei 2010 : uitzending melder (3 ½ weken) onder leiding van HVD;
- Juni 2010 : verzoek melder om gesprek met C-VIb in verband met bespreking vliegveiligheidsincidenten;
- 20-25 juli 2010 : uitzending melder als co-piloot tweede crew naar FSE Mirage
- 08-09-2010 : email melder met vraag van melder aan onderdeelarts naar beweegredenen om melder in een psychiatrisch traject op te nemen;
- 08-09-2010 : email melder aan C-VIb met verzoek om afspraak voor bespreking van vliegveiligheidsincidenten;
- sept. 2010 : uitzending melder (2 weken)
- 22-10-2010 : positief advies Cdt xyz Sq per email aan C-VIb t.a.v. het instromen in de opleiding gezagvoerder door melder;
- 24-11-2010 : ad hoc gesprek melder met HVD en Cdt VI1;
- 06-12-2010 : functioneringsgesprek melder met Cdt VI2;
- 13-12-2010 : ad hoc gesprek melder met Cdt VI4 (verslag d.d. 14 december 2010);
- (14?)-12-2010 : gesprek tussen (HVD), Cdt VI2, Cdt VI4 en C-VIb;
- 2010-2011 : Cdt VI2/Cdt VI4 stellen verslagen (niet gedateerd) op over gedrag/uitlatingen van melder;
- Eind 2010 : ziekenhuisopname melder - ziekteverlof tot 26 januari 2011-;
- 2011 : verslag over functioneren van melder opgesteld door Cdt V2;
- 01-01-2011 : melder niet langer als vlieger inzetbaar als gevolg van niet tijdig afleggen van line check
- 26-01-2011 : terugkeer melder na ziekte
- 27-01-2011 : memo HVD over functioneren en uitlatingen van melder;
- 04-02-2011 : gesprek tussen melder en Cdt xyz Sq waarin wordt gemeld dat het aanvankelijk positieve advies t.a.v. het volgen van de gezagvoerdersopleiding wordt ingetrokken;
- 04-02-2011 : brief van flight engineer aan Cdt xyz Sq t.a.v. functioneren melder n.a.v. verzoek Cdt xyz Sq d.d. 31 januari 2011;
- 04-02-2011 : negatief advies Cdt xyz Sq aan C-VIb t.a.v. door melder te volgen gezagvoerdersopleiding;
- 7-02-2011 : Cdt xyz Sq meldt aan flight engineer dat zijn brief/verklaring d.d. 4 februari 2011 buiten beschouwing zal worden gelaten;

Beschouwing III

De-escalatiegesprekken en afspraken toekomst

In vier gesprekken tussen melder en C-Vlb, respectievelijk op 11 en 18 december 2009 en op 6 en 20 januari 2010, waarbij ook de gemachtigde van melder aanwezig was, is door de C-Vlb getracht de ontstane situatie te de-escaleren en de vertrouwensbreuk tussen melder en Cdt xyz Sq te herstellen. Dit heeft er toe geleid dat tijdens een gesprek op 6 januari 2010 Cdt xyz Sq zijn excuses aan melder heeft aangeboden voor zijn mededeling aan het squadron op 2 december 2009. Deze excuses zijn door melder aanvaard. Er werd afgesproken dat Cdt xyz Sq in overleg met- en instemming van melder, ook publiekelijk zijn excuses zou maken. Dit is gebeurd door middel van een emailbericht aan allen die op 2 december 2009 bij de melding van Cdt xyz Sq op de FSA-dag aanwezig waren.

De verslagen van deze gesprekken zijn door partijen voor akkoord getekend, zodat de Raad van de juistheid van wat daarin is opgenomen uit zal gaan.

In het laatste de-escalatiegesprek op 20 januari 2010 zijn, zakelijk weergegeven, de volgende afspraken gemaakt:

1. Melder krijgt een re-installment als co-piloot en herkrijgt direct nadat het xyz squadron is ingelicht daarover per email of per squadronorder, zijn flying-status. Aan de deelname van melder aan het simulatie traject worden geen specifieke voorwaarden gesteld;
2. Aansluitend aan het onder punt 1 genoemde zal melder een periode worden ingezet als co-piloot tijdens welke periode hij op crew-technisch gebied dient te laten zien wat er van een co-piloot-crewmember verwacht wordt. Van iedere vlucht wordt in beginsel een beoordeling met verslag opgesteld waarin de direct leidinggevende Cdt V11 en bij diens afwezigheid de gezagvoerder van dienst, als coach zal optreden. Van de coaching gesprekken behoeft geen verslag te worden opgesteld, maar dient een reflectie plaats te vinden t.a.v. functioneren en attitude.
3. T.a.v. de in punt 2 genoemde periode kan nog geen termijn worden gesteld omdat e.e.a. afhankelijk is van wanneer de volgende uitzending plaats zal vinden. Na de periode als co-piloot (incl. uitzending) zal de squadronleiding een advies over het volgen van de opleiding tot gezagvoerder door melder uitbrengen aan C-Vlb. Indien door C-Vlb wordt besloten dat melder kan aanvangen met de opleiding, zal het traject van begeleiding en coaching op gelijke wijze worden voortgezet als beschreven onder punt 2.
4. Vanaf het moment dat melder zijn kwalificatie tot gezagvoerder heeft verkregen zal hij gedurende een periode van een jaar in zijn functioneren worden gevolgd. Reden hiervoor is dat C-Vlb niet volledig overtuigd is dat melder zijn goede wil ook daadwerkelijk consistent in daden zal omzetten. Indien er in die periode iets vergelijkbaars als de gebeurtenissen nu zou voorvallen, zal C-Vlb in overleg met de squadronleiding nadere maatregelen nemen.

Verder werd afgesproken dat het schrijven van 11 november 2009 van Cdt xyz Sq, niet in het personeelsdossier van melder zou worden opgenomen en daarmee ook geen formele status zou krijgen.

Als voorwaarde voor het herkrijgen van de flyingstatus en het starten van het begeleidingstraject werd gesteld dat melder zijn aangifte bij de Kmar en het ingediende bezwaarschrift bij de JDV zou intrekken. Voor wat betreft de mogelijke intrekking van de door melder ingediende aangifte bij de Kmar en een door melder ingediende bezwaarschrift bij de JDV werd afgesproken dat melder zich hierover zou beraden. Op 21 januari 2010 heeft melder per email bevestigd dat het JDV bezwaarschrift en de KMAR-aangifte door hem werden ingetrokken.

Uitvoering van de afspraken d.d. 20 januari 2010

In de periode 1-6 februari 2010 en 15 februari-10 maart 2010 nam melder deel aan het Sim-project. In mei, juli en september 2010 nam melder deel aan een drietal uitzendingen. De rapportages van de gezagvoerders over de rol, houding en inzet van melder tijdens deze uitzendingen waren positief. Melder is naar aanleiding van diens optreden tijdens de eerste uitzending door de vluchtcommandant voorgedragen voor een extra geldelijke beloning. (Aan deze voordracht is geen gevolg gegeven.)

Naar later uit de hoorzitting is gebleken, beschikte de betreffende gezagvoerder ten tijde van de laatste uitzending niet over alle vereiste kwalificaties voor het uitvoeren van tactische vluchten.

Aan het op 20 januari 2010 afgesproken coaching traject door de direct leidinggevende van melder en bij diens afwezigheid de gezagvoerder van dienst, werd onvoldoende invulling gegeven. Ook zijn, in afwijking van de gemaakte afspraken, geen beoordelingen met verslag van de door melder uitgevoerde vluchten gemaakt.

In juni 2010 heeft melder HVD gevraagd om een gesprek te arrangeren met de C-Vlb voor het bespreken van een aantal door melder tijdens de uitzending van mei 2010 geconstateerde vliegveiligheidsincidenten. Aan dit verzoek werd geen opvolging gegeven waarna melder op 8 september 2010 per email zelf een gesprek bij de C-Vlb heeft aangevraagd. Ook aan dit verzoek werd geen gehoor gegeven.

Ruim een maand nadat melder was teruggekeerd van zijn laatste uitzending, heeft Cdt xyz Sq per emailbericht d.d. 22 oktober 2010 aan de C-Vlb aangegeven dat hij geen belemmeringen zag voor het toelaten van melder tot de gezagvoerdersopleiding. Omdat deze melding van Cdt xyz Sq door C-Vlb niet is aangemerkt als een formeel verzoek tot plaatsing van melder in de gezagvoerdersopleiding, bleef een formele toestemming van C-Vlb en daarmee het feitelijk toelaten van melder tot de opleiding uit. Ook in november 2010 had melder nog geen duidelijkheid over of en zo ja wanneer hij met de opleiding tot gezagvoerder zou kunnen starten. Aan het verzoek van melder medio november 2010 om hierover met C-Vlb te kunnen spreken, werd geen gehoor gegeven.

Tijdens informele gesprekken tussen melder en Cdt VI2 heeft melder zijn frustratie en ergernis geuit over het feit dat hij nog steeds geen duidelijkheid had over zijn deelname aan de gezagvoerdersopleiding. Ook heeft hij zich uitgesproken over de naar zijn mening weinig slagvaardige rol van de squadronleiding en dan met name van Cdt xyz Sq en C-Vlb bij zijn toelaten tot de opleiding tot gezagvoerder. In deze gesprekken heeft melder ook zijn ongenoegen uitgesproken over de in 2009 opgetreden perikelen tussen hem en Cdt xyz Sq en de in de ogen van melder, onterechte negatieve gevolgen die dit voor het verloop zijn carrière had gehad. Melder is geadviseerd om zijn kritiek voor zich te houden en terughoudend te zijn met het doen van negatieve uitspraken over derden en zich te richten op de toekomst.

Tijdens een informeel gesprek tussen Cdt VI2 en HVD eind november 2010 kwam onder meer het functioneren van melder aan de orde. HVD is door Cdt VI2 geïnformeerd over de "negatieve gevoelens" die nog steeds bij melder aanwezig zouden zijn. Naar aanleiding daarvan heeft op 24 november 2010 een verder informeel ad hoc gesprek plaatsgevonden. Ditmaal tussen HVD en melder in het bijzijn van diens leidinggevende Cdt VI2. Tijdens dit gesprek is door melder ingegaan op de problemen die zich in 2009 hadden voorgedaan en hoe hij zich daarover voelde. Melder zou zich tijdens dit gesprek wederom uitgesproken kritisch hebben uitgelaten over de organisatie en het functioneren van het squadron, en vliegveiligheidsincidenten, het ontbreken van noodzakelijke regelgeving en procedures m.b.t. vliegveiligheid en de (vlieg)capaciteiten van een aantal collega's ter sprake hebben gebracht.

In december 2010 is melder uitgevallen wegens een opname in het ziekenhuis, tot 26 januari 2011.

Op of omstreeks 14 december 2010 vond een ad hoc een informeel gesprek plaats tussen de C-Vlb, HVD, Cdt VI2 en Cdt VI4. Daarbij is het functioneren van melder aan de orde gekomen en is gemeld dat melder nog steeds kampte met “negatieve gevoelens” en zich daarover expliciet had uitgesproken tegen betrokkenen. C-Vlb heeft de betrokkenen gevraagd om hun verklaringen over de uitlatingen van melder op papier te willen zetten. Op grond van deze verklaringen heeft Cdt xyz Sq vervolgens op 4 februari 2011 zijn eerdere positieve advies aan de C-Vlb voor het starten van melder met de opleiding tot gezagvoerder ingetrokken. Diezelfde dag is melder door Cdt xyz Sq van deze beslissing op de hoogte gesteld.

Begin 2011 heeft Cdt xyz Sq de flight engineer, met wie melder eerder in Florida in een training had samengewerkt, benaderd en hem gevraagd een schriftelijke verklaring op te stellen over zijn ervaringen met melder. Bij dit verzoek heeft Cdt xyz Sq de door Cdt VI4 opgestelde verklaringen met daarin de kritische opmerkingen van melder t.a.v. het functioneren van de flight engineer, aan de flight engineer overgelegd. Op 4 februari 2011 heeft de flight engineer aan dit verzoek gevolg gegeven. Met deze verklaring heeft Cdt xyz Sq uiteindelijk niets gedaan. Op 7 februari 2011 is melder door flight engineer geïnformeerd over het verzoek van Cdt xyz Sq waarna melder op 9 februari 2011 van de flight engineer inzage gekregen in diens verklaring. Op 22 augustus 2011 heeft melder een kopie van de verklaring van de flight engineer ontvangen. De Raad heeft in het dossier twee versies van de verklaring van de flight engineer aangetroffen die op punten van elkaar verschillen.

Subconclusie 4

Met de afspraken van 20 januari 2010 hebben zowel melder, de Cdt Vlb alsook squadronleiding zich gecommitteerd aan het volgen van een traject dat als doel had het vertrouwen tussen partijen te herstellen. Op grond van het dossier en wat tijdens de hoorzittingen naar voren is gekomen, concludeert de Raad dat de squadronleiding de afspraken met melder slechts ten dele is nagekomen. Het is de Raad niet gebleken dat melder in de periode januari – oktober 2010 tekort is geschoten in het nakomen van zijn deel van de afspraken.

Tijdens de hoorzitting heeft Cdt VI2 gesteld dat hij niet of slechts gedeeltelijk is geïnformeerd over de inhoud van de afspraken van 20 januari 2010 en wat op basis van die afspraken van hem werd verwacht. Hierdoor was hij niet bekend met de afspraak dat in beginsel van alle door melder uitgevoerde vluchten een verslag zou worden opgesteld. Aan die afspraak is daardoor ook geen opvolging gegeven. Ook aan de afspraak dat er na iedere vlucht een coachingsgesprek zou plaatsvinden, is geen uitvoering gegeven.

Op basis van de gemaakte afspraken mocht melder er naar het oordeel van de Raad vanuit gaan dat hij spoedig na het afronden van zijn laatste uitzending een beslissing zou ontvangen over of, en zo ja, per wanneer, hij met de gezagvoerdersopleiding zou kunnen aanvangen. Ook in het nakomen van deze afspraak is de squadronleiding tekort geschoten nu melder eind november 2010 nog steeds geen formeel bericht had ontvangen over zijn instroom in de opleiding. Dit lange en naar oordeel van de Raad onnodige uitstel in het nemen van een besluit en het informeren van melder, is naar oordeel van de Raad onredelijk.

Tijdens de hoorzittingen heeft Cdt xyz Sq gesteld dat de vertraging in het toelaten van melder tot de gezagvoerdersopleiding eind 2012 het gevolg was van een miscommunicatie tussen hem en C-Vlb over het al dan niet noodzakelijk zijn van, en/of aanmerken van een verzoek als “formeel verzoek”. Wat daarvan moge zijn, gezien de met melder gemaakte afspraken en de bekendheid van de betrokken leidinggevenden met de onderliggende gevoeligheden, had van hen mogen worden verwacht dat zij actief en voortvarend uitvoering hadden gegeven aan de gemaakte afspraken en melder na het afronden van diens laatste uitzending spoedig duidelijkheid hadden verschaft over of en wanneer hij met de opleiding tot gezagvoerder zou kunnen aanvangen.

Dat melder er zonder formele bevestiging niet gerust op was dat hij zou worden toegelaten tot de opleiding, is gezien de wijze van opvolging van eerdere mondelinge toezeggingen van Cdt xyz Sq en de nadien gemaakte afspraken te begrijpen. Door de zaak op zijn beloop te laten door geen formele beslissing te nemen en melder daardoor in het ongewisse te laten over zijn toekomst, zijn de frustraties bij melder opnieuw snel en hoog opgelopen. In november 2010 deed melder (verdere)

kritische uitingen over de squadronleiding tegenover HVD, Cdt VI2 en Cdt VI4. Hiervan zijn door betrokkenen verklaringen opgesteld. De inhoud van de verklaring van Cdt VI4 is door melder deels betwist en deels zijn door melder kanttekeningen geplaatst bij de omstandigheden en context waarbinnen bepaalde uitspraken door hem zijn gedaan. De verklaringen van HVD en Cdt VI2 zijn pas zes maanden later, op 13 juli 2011, aan melder ter inzage verstrekt.

De Raad merkt op dat de verklaring van de flight engineer is opgesteld nadat de flight engineer kennis had genomen van de inhoud van de verklaring van Cdt VI4 met daarin een verslag van de kritische uitlatingen van melder omtrent het functioneren van de flight engineer. Daarmee kan van de objectiviteit van die verklaring niet zonder meer worden uitgegaan. Verklaringen over gedragingen en functioneren van personeelsleden dienen naar oordeel van de Raad te worden aangemerkt als personeelsvertrouwelijke informatie. Met het overleggen van die gegevens door Cdt xyz Sq aan de flight engineer, is in strijd gehandeld met de vertrouwelijkheid die ten aanzien de Cdt xyz Sq ten daarvan in acht had moeten nemen.

Voor zover melder met zijn opmerkingen de grenzen van het betamelijke heeft overschreden, keurt de Raad dit af. De Raad kan de opmerkingen van melder evenwel niet los zien van het weinig voortvarend handelen van de C-VIb in het nemen van een formeel besluit op het gestelde positieve advies van Cdt xyz Sq om melder toe te laten tot de gezagvoerderopleiding. Door de zaken op zijn beloop te laten en melder tussentijds niet te informeren over de stand van zaken, zijn de belangen van melder bij het verkrijgen van duidelijkheid onvoldoende onderkend en is de leiding tekort geschoten in het nakomen van met melder gemaakte afspraken.

Gezien de tekortkomingen van de squadronleiding en C-VIb in het nakomen van de op 20 januari 2010 gemaakte afspraken en gezien de goede beoordelingen van melder tijdens de begeleidingsperiode, is het naar oordeel van de Raad in overwegende mate aan werkgever toe te rekenen dat de doelstelling van de afspraken, namelijk het herstellen van het geschonden vertrouwen tussen partijen, niet is gerealiseerd.

Periode februari 2011 - 2012

11-02-2011 : gesprek melder met C-VIb: afspraken en begeleidingstraject;
10-03-2011 : Cdt xyz Sq draagt melder op tot het op schrift stellen van de door hem gemelde veiligheidsincidenten;
11-03-2011 : melder overhandigt lijst van (10 + 9) (vlieg)veiligheidsincidenten aan Cdt xyz Sq;
04-04-2011 : nota van HVD aan Cdt xyz Sq met reactie op lijst (vlieg)veiligheidsmeldingen (bijlage D, bij CvO-rapport d.d. 6 juli 2012);
05-04-2011 : plan van aanpak begeleidingstraject II;
23-05-2011 : gesprek melder met Cdt VI2 in het kader van begeleidingstraject II (door melder getekend gespreksverslag d.d. 29 juni 2012);
18-05-2011 : melder neemt contact op met Inspecteur Generaal der Krijgsmacht (IGK) met een verzoek tot bemiddeling
13-07-2011 : melder zegt per emailbericht het vertrouwen in Cdt xyz Sq op.
15-23 juli 2011 : melder met verlof
26-07-2011 : melder stuurt een rappelbericht aan onderdeelarts in vervolg op eerdere email van 8 september 2010;
01-08-2011 : gesprek melder met C-VIb. Melder wordt naar aanleiding van het opgezegde vertrouwen in Cdt xyz Sq vrij gesteld van dienst en naar huis gestuurd in afwachting van ontheffing functie;
08-08-2011 : melder ontvangt de gespreksverslagen over hem opgesteld door HVD, Cdt VI 2 en Cdt VI4;
02-09-2011 : brief Cdt VI1 inzake reactie/aanvullingen melder n.a.v. gespreksverslag 13 juli 2011;
08-09-2011 : instellen huishoudelijk onderzoek (HHO) in opdracht van Dir. Operatie Klu;
17-08-2011 : voordracht ontheffing uit functie door C-VIb
09-09-2011 : 1e gesprek met melder in kader van HHO (verslag d.d. 27 september 2011);
20-10-2011 : 2e gesprek met melder in kader van HHO (verslag d.d. 28 oktober 2011);
----- : commentaar van CvHA;
24-10-2011 : melding misstand/integriteit bij Secretaris Generaal van het Ministerie Defensie (SG);
27-10-2011 : ontvangstbevestiging melding + doorzending SG;
09-11-2011 : (gestelde) oplevering van rapport HHO (ref. CLSK 2011, niet gedateerd);

07-11-2011 : nota van C-LSK aan SG n.a.v. de ontvangen melding vermoeden misstanden van d.d. 24 oktober 2011;
27-12-2011 : nota van SG aan HDP, verzoek om advies n.a.v. HHO;

Op 11 februari 2011 vond een gesprek plaats tussen C-Vlb en melder. Bij dit gesprek was ook de raadsman van melder aanwezig. Aan melder is meegedeeld dat C-Vlb het negatieve advies van Cdt xyz Sq over het starten van de gezagvoerdersopleiding door melder overnam. Verder is melder gezegd dat de verstoorde gezagsverhoudingen tussen melder en (de leiding van) het xyz Squadron de C-Vlb aanleiding gaven om kritisch naar de officierspositie van melder te kijken. Vervolgens zijn er afspraken gemaakt over de wijze en de termijn waarin melder verder begeleid zou worden in zijn werkzaamheden. Onderdeel van die afspraken was dat melder gedurende de begeleidingsperiode niet als vlieger zou worden ingezet. Tijdens het gesprek heeft melder aangegeven dat hij een lijst met vliegveiligheidsincidenten met C-Vlb wilde bespreken. C-Vlb heeft gesteld dat melder de door hem gestelde vliegveiligheidsincidenten eerst met Cdt xyz Sq diende te bespreken. Van het gesprek is een verslag opgemaakt dat door beide partijen is ondertekend. C-Vlb heeft Cdt xyz Sq de opdracht gegeven om een begeleidingsplan voor melder op te stellen voor de periode maart - juni 2011. Gedurende de begeleidingsperiode zou er maandelijks een schriftelijke evaluatie van het functioneren van melder dienen plaats te vinden.

Op 10 maart 2011 ontving melder een emailbericht van Cdt xyz Sq met het verzoek om een lijst van door hem geconstateerde vliegveiligheidsincidenten op te stellen. Daarop heeft melder op 11 maart 2011 een lijst met 19 incidenten aan Cdt xyz Sq overgelegd. De intern door Defensie verrichte onderzoeken naar deze incidenten en de conclusies die daarin zijn getrokken, zullen hieronder nog nader aan de orde komen.

Begeleiding melder in 2011

Het opstellen van het begeleidingsplan door Cdt xyz Sq liep vertraging op. Op 5 april 2011 is het door Cdt xyz Sq opgestelde plan met melder besproken en door zowel Cdt xyz Sq als melder voor gezien ondertekend. Het begeleidingsplan zou zich, in afwijking van de eerdere afspraak waarbij werd uitgegaan van een periode van 4 maanden, uiteindelijk uitstrekken over de periode 1 april tot 1 oktober 2011, een periode van 6 maanden. Dit door de latere start en deels doordat melder in 2011 verminderd aanwezig was door het opnemen van verlof in verband met de zorg voor zijn zieke vader. Tijdens de begeleidingsperiode vonden er twee evaluaties plaats (respectievelijk op 25 mei en 7 juli 2011). In die evaluaties was de beoordeling van melder door de betreffende begeleiders (Cdt VI1 en Cdt VI2) positief.

In juni 2011 heeft melder verzocht om deel te mogen nemen aan een grading voor test-pilot waartoe hij was uitgenodigd. Dit verzoek is door Cdt xyz Sq afgewezen op grond van het feit dat het non-flying begeleidingstraject nog niet was afgerond en melder gedurende dit traject geen externe opleidingen mocht aanvragen. Een andere reden voor afwijzing van het verzoek was dat Cdt xyz Sq geen formeel verzoek tot deelname van melder aan de grading via de officiële lijn had ontvangen. Over deze beslissing is melder op 1 juli 2011 geïnformeerd.

Tijdens het evaluatiegesprek van 7 juli 2011 heeft melder aan Cdt VI2 gevraagd of er – naast het verslag van Cdt VI4 waarmee melder reeds bekend was – nog verdere verslagen over hem bestonden. Hiermee doelde melder op het verslag van 4 februari 2011 van de flight engineer dat op verzoek van Cdt xyz Sq was opgesteld. Ten aanzien van de vraag over mogelijke verdere verslagen, is melder door Cdt VI1 doorverwezen naar Cdt xyz Sq. Op 8 juli heeft Cdt VI2 naar aanleiding van de vraag van melder laten weten dat Cdt xyz Sq niet wist waar melder op doelde als hij sprake van “verdere verklaringen”. Cdt xyz Sq zei er van overtuigd te zijn dat melder alle correspondentie had ontvangen.

Op 13 juli 2011 vond een gesprek plaats tussen melder en Cdt xyz Sq. Hierbij was ook Cdt VI1 en de vertrouwenspersoon van de VLB Y, als notulist, aanwezig. Tijdens dit gesprek zijn aan melder de door

Cdt VI2, HVD en Cdt VI4 opgestelde verklaringen voorgelegd. Deze verklaringen waren niet gedateerd en door de opstellers niet getekend. Van het bestaan van de verklaringen van Cdt VI2 en HVD was melder niet eerder op de hoogte gesteld. Cdt xyz Sq heeft melder met zeer krachtige bewoordingen opgedragen de verklaringen voor gezien te ondertekenen. Melder heeft na overleg met een medewerker van IGK geen gehoor gegeven aan dit verzoek omdat Cdt xyz Sq geen duidelijkheid wilde verschaffen over wanneer de verklaringen waren opgesteld.

Melder heeft Cdt xyz Sq vervolgens expliciet gevraagd of er op diens verzoek tussen 24 november 2010 en 11 februari 2011 nog aan anderen dan aan Cdt VI2, HVD en Cdt VI4 was gevraagd om zaken over melder op papier te stellen. Hiermee doelde melder op de verklaring van de flight engineer. Deze vraag is door Cdt xyz Sq ontkennend beantwoord. Dit ontkennende antwoord van Cdt xyz Sq, waarbij het bestaan van de op verzoek van Cdt xyz Sq opgestelde verklaring van de flight engineer expliciet werd ontkend, dit terwijl het melder bekend was dat er wel een dergelijke verklaring bestond, was voor melder aanleiding om diezelfde dag per emailbericht het vertrouwen in Cdt xyz Sq op te zeggen. Ten aanzien van de verklaring van de flight engineer heeft Cdt xyz Sq later gesteld dat die tijdens een uitzending naar zijn hotmailadres was gemaïld en aan daardoor aan zijn aandacht was ontschoten.

Naar aanleiding van het opzeggen van het vertrouwen door melder in Cdt xyz Sq, heeft Cdt xyz Sq op 26 juli 2011 de C-VIb geadviseerd om melder uit zijn functie te ontheffen.

Op 1 augustus 2011 vond een gesprek plaats tussen melder en C-VIb over de ontstane vertrouwensbreuk tussen melder en Cdt xyz Sq. In dit gesprek heeft melder gesteld dat Cdt xyz Sq niet integer was. Cdt xyz Sq had immers in strijd met de waarheid het bestaan van de verklaring van de flight engineer ontkend terwijl melder van het bestaan van deze verklaring door de flight engineer zelf was ingelicht en melder ook kennis had genomen van de inhoud daarvan. C-VIb heeft melder aangegeven dat melder in de gegeven omstandigheden niet langer in zijn functie kon blijven en de begeleidingperiode om die reden tussentijds zou worden geëindigd. C-VIb heeft melder aangegeven dat hij hem zou voordragen voor een ontheffing uit zijn functie.

Sindsdien is melder door C-VIb vrijgesteld van dienst met de eis dat melder zich dagelijks tussen 9.00 en 10.00 uur telefonisch beschikbaar zou houden.

Subconclusie 5

Ook de afspraken voor de invulling van het tweede begeleidingstraject voor de periode maart – juni, zijn door Defensie niet nagekomen waardoor de start van dit traject ruim een maand vertraging opliep. Ook daarna is door Defensie onvoldoende blijk gegeven van een besef van het belang van een deugdelijk nakomen van afspraken voor het herstel van vertrouwen tussen partijen.

De afwijzing van Cdt xyz Sq van het verzoek van melder om deel te mogen nemen aan de grading voor test-pilot, is te betreuren. Een positieve beslissing zou de verstandhouding tussen partijen ten goede hebben kunnen komen. Daarbij overweegt de Raad dat in het geval het begeleidingstraject wel tijdig zou zijn gestart, dit traject ten tijde van het verzoek van melder al zou zijn afgerond. De Raad is dan ook van mening dat met de afwijzing van het verzoek van melder om uitsluitend formele redenen een kans is gemist om de verhoudingen te normaliseren. Cdt xyz Sq lijkt zich onvoldoende bewust te zijn geweest van zijn rol in het normaliseren van de (werk)verhoudingen.

De wijze waarop het begeleidingstraject door partijen is ingevuld leidt bij de Raad tot het algemene beeld waarin Defensie, van melder een flexibele en welwillende opstelling verwachtte terwijl van een zekere flexibiliteit of welwillendheid van de kant van de squadronleiding in de opstelling naar melder geen sprake was.

Door het uitlopen van de termijn van het begeleidingstraject en de afwijzing van het verzoek om te mogen deelnemen aan een grading voor test-pilot door de Cdt xyz Sq – dit ondanks de goede tussentijdse beoordelingen van melder tijdens het begeleidingstraject- lijkt melder te zijn gaan twijfelen

aan goede bedoelingen van de squadronleiding en is melder het vertrouwen in een goede afloop van de zaak verloren. In de door Cdt xyz Sq gedane onjuiste mededeling dat er geen verdere negatieve verklaringen over melder bestonden, heeft melder zich in die twijfels bevestigd gezien. Onder deze omstandigheden acht de Raad het begrijpelijk dat melder tot de conclusie is gekomen dat hem ongeacht zijn inzet, en goede beoordelingen, door Cdt xyz Sq geen redelijke kans zou worden gegund voor een toekomst bij het Squadron.

Klachten/meldingen van melder en de naar aanleiding daarvan uitgevoerde onderzoeken

Melding vliegveiligheidsincidenten

Melder stelt in de periode 2009-2010 tijdens vooral, maar niet uitsluitend, tactische vluchten onregelmatigheden te hebben waargenomen met betrekking tot de naleving van wet- en regelgeving en vliegveiligheidsaspecten. Van deze onregelmatigheden heeft hij melding gemaakt aan zijn leidinggevend. Die meldingen deed hij echter soms pas na verloop van langere tijd en bovendien niet op de formeel daarvoor aangewezen wijze.

Naar aanleiding van een mondelinge melding door melder aan de C-Vlb op 11 februari 2011, heeft melder op 10 maart 2011 van Cdt xyz Sq de opdracht gekregen om deze vliegveiligheidsincidenten op schrift te stellen en uit te werken. Op 11 maart 2011 heeft melder per emailbericht een lijst met 19 vliegveiligheidsincidenten aan Cdt xyz Sq overgelegd.

1. Huishoudelijk onderzoek (HHO)

Naar aanleiding van de door melder bij Cdt xyz Sq ingediende lijst van vliegveiligheidsincidenten heeft de Directeur Operaties CLSK, op 8 september 2011 een onderzoekscommissie ingesteld voor het uitvoeren van een Huishoudelijk Onderzoek (CvHO) naar:

1. Het opzeggen van het vertrouwen door melder in Cdt xyz Sq;
2. De eerdere aangifte van melder 8 december 2009 tegen Cdt xyz Sq;
3. De recente meldingen van veiligheidsincidenten en integriteitsschendingen.

Voor alles merkt de Raad op dat op de door Defensie verstrekte kopie van het rapport van de CvHO een registratie/boekingsnummer ontbreekt. De kopie is ook niet getekend. De status van deze kopie en daarmee ook de inhoud van het rapport is derhalve onduidelijk. Omdat de inhoud van het rapport van de CvHO in het verdere verloop van zaken meermalen ter sprake is gebracht en een rol heeft gespeeld, acht de Raad het van belang dit rapport desondanks in zijn onderzoek te betrekken.

De CvHO concludeert in haar rapport van 9 november 2011 dat de beleving en beoordeling van de diverse vliegveiligheidsincidenten door melder steevast anders is dan die van de overige bij de vluchten betrokken gezagvoerders en flight engineers. Op basis daarvan wijst zij een groot deel van de meldingen af.

Met betrekking tot de reden voor het niet eerder (formeel) melden van de vliegveiligheidsincidenten, heeft melder tijdens een gesprek met de CvHO de binnen het xyz Squadron heersende gesloten cultuur aangevoerd. Bij melder leefde de angst dat een formele melding van vliegincidenten, en dan in het bijzonder waar die betrekking hadden op personen, tegen hem zou worden gebruikt. Ook naar deze door melder genoemde "gesloten cultuur" heeft de CvHO onderzoek verricht. Op grond van een zevental interviews met personeel van het xyz Squadron, concludeert de CvHO dat er binnen het xyz Squadron sprake is van een open cultuur waar tijdens de pre- en debriefings alles kan worden besproken en waar daarnaast de mogelijkheid bestaat om ook door middel van Air Safety Rapportages (ASR) zaken aan de orde te stellen en te laten onderzoeken.

Kort samengevat komt de CvHO in haar rapport tot de volgende conclusies:

1. T.a.v. 6 incidenten (nr. 1, 3, 4, 5, 6 en 9 van de lijst) geldt dat de perceptie van melder geheel anders is dan van de betrokken gezagvoerders en flight engineers. Er is geen sprake van een ASR m.b.t. tot de genoemde incidenten, noch van melder noch van andere leden van de crew. Naar inschatting van de CvHO is er geen reden om deze 6 incidenten aan te merken als vliegveiligheidsincidenten.
2. T.a.v. 3 incidenten (nr. 2, 7 en 8) concludeert de CvHO dat die incidenten niet aan te merken zijn als vliegveiligheidsincidenten, maar uitsluitend betrekking hebben op de tactische inzet waarvoor melder ook zelf een procedure had kunnen ontwerpen. Naar aanleiding van de melding van deze punten is afgesproken dat deze in een tactische briefing voor xyzOps zullen worden verwerkt.
3. T.a.v. 1 incident (nr. 10) concludeert de CvHO dat dit wel een ASR zou rechtvaardigen.
4. De CvHO concludeert dat de incidenten voldoende zijn onderzocht en geen verder onmiddellijke actie behoeven.
5. Ten aanzien van de cultuur binnen het xyz Squadron stelt de CvHO dat voor een gedetailleerd beeld nader onderzoek vereist is. Er wordt onderkend dat de cultuurverschillen tussen de verschillende binnen het xyz Squadron samengebrachte onderdelen groot zijn en dat er op het gebied van de beschrijving van procedures en opstellen van relevante tactische publicaties nog stappen moeten worden genomen omdat de C130-wereld daarin achter loopt t.o.v. van de F16 wereld.

Verder heeft de CvHO een aantal opties beschreven om aan de ontstane situatie met melder een einde te maken.

Melder heeft gesteld nooit een afschrift van het rapport van de CvHO te hebben ontvangen.

De OVV concludeert in zijn rapport van juli 2014 over de meldcultuur binnen het squadron het volgende:

“Er moet meer aandacht komen voor een cultuur waarin medewerkers zich vrij voelen om (vermeende) incidenten te bespreken en te melden. Dit is van belang voor het verminderen van veiligheidsrisico's en vraagt om constante aandacht.”

Het onafhankelijk OVV onderzoek is, zoals eerder gesteld, een gegeven voor de Raad. Deze conclusie van de OVV impliceert, in tegenstelling tot dat wat door de CvHO is gesteld, dat ook ten tijde van het uitbrengen van het OVV rapport de cultuur binnen het squadron voor medewerkers nog niet voldoende waarborgen bood om vrij over (vermeende) incidenten te spreken en daarover zo nodig een melding te doen.

Subconclusie 6

Op 11 maart 2011 heeft melder een lijst met 19 veiligheidsincidenten aan Cdt xyz Sq aangeleverd. Bijna zes maanden later werd op 8 september 2011 een commissie van huishoudelijk onderzoek ingesteld. Het is de Raad niet duidelijk wat er in de tussenliggende tijd met de meldingen is gedaan en/of waarom het zo lang duurde voordat er iets met de meldingen werd ondernomen. Tussen het moment van melden en het instellen van het onderzoek is melder tussentijds ook niet geïnformeerd over wat er naar aanleiding van zijn meldingen zou gebeuren. De CvHO heeft op 9 november 2011 haar rapport uitgebracht. In dit rapport wordt gesteld dat Cdt xyz Sq een zelfstandig onderzoek naar de door melder aan de orde gestelde vliegveiligheidsincidenten heeft verricht en dit rapport aan de CvHO ter beschikking is gesteld.

De CvHO stelt dat er bij melder sprake zou zijn van (dusdanig) onvoldoende sociale vaardigheden dat het niet mogelijk is melder zijn functie nog langer uit te laten voeren. Deze stelling wordt naar oordeel van de Raad niet gedragen door de inhoud van het dossier. Uit de diverse rapportages die over het functioneren van melder tijdens vluchten, uitzendingen, opleidingen en trainingen zijn opgesteld blijkt, hoewel er uiteraard aandachtspunten waren, niet van onvoldoende sociale vaardigheden bij melder die aan een veilig uitvoeren van zijn functie in de weg zouden staan.

Als voorwaarde voor een verdere inzet van melder, stelt de CvHO dat het noodzakelijk is dat melder zich professioneel zou laten begeleiden. Nu melder al eerder had aangegeven dat hij niet wilde meewerken aan een professionele begeleiding omdat hij daarvoor geen aanleiding zag, concludeerde de CvHO dat de inzet van melder als vlieger bij het xyz Squadron niet langer mogelijk was. Ook voor deze (verregaande) conclusies ontbreekt een deugdelijke onderbouwing.

Subconclusie 7

De Raad stelt, onder meer op basis van de in het CvHO rapport genoemde verklaring van Cdt xyz Sq vast, dat er binnen het xyz squadron sprake was van een cultuur waarbinnen medewerkers zich met regelmaat in informele zin kritisch uitspraken over zaken die binnen het squadron speelden. Cdt xyz Sq heeft in betrekking daartoe gesproken van een "roddelcultuur". Melder was derhalve niet de enige die zich negatief uitliet over (de gang van zaken binnen) het squadron en/of personen binnen het squadron. Ondanks dat het bestaan van deze cultuur bij de squadronleiding bekend was, is dit door hen niet eerder geadresseerd.

In het geval van melder is gesteld dat hij zich publiekelijk en in zeer expliciete bewoordingen negatief heeft uitgelaten over de organisatie en haar medewerkers. In algemene zin merkt de Raad op dat als een werknemer met zijn uitlatingen de grenzen van wat in het maatschappelijk verkeer als betamelijk wordt geacht, overschrijdt, de werkgever de mogelijkheid heeft om de betreffende medewerker daarop aan te spreken. Zo nodig kan de werkgever de werknemer vervolgens binnen de daarvoor aangewezen (wettelijke) kaders een passende maatregel opleggen. Het is zaak dat een werkgever daarbij de noodzakelijke zorgvuldigheid in acht neemt. Daarbij hoort onder meer het in acht nemen van het beginsel van hoor en wederhoor en het voeren van een zorgvuldige en deugdelijke schriftelijke verslaglegging.

Melder heeft niet betwist dat hij zich kritisch heeft uitgelaten over de gang van zaken binnen het squadron en het functioneren van medewerkers, waaronder ook een deel van de squadronleiding. Wat er in november/december 2009 precies door melder is gezegd en onder welke omstandigheden dit plaatsvond is echter niet duidelijk omdat schriftelijke verslaglegging daarvan ontbreekt. Het is voor de Raad – mede daardoor – dan ook niet vast te stellen dat met de uitlatingen van melder in november/december 2009 de grenzen van het betamelijke zouden zijn overschreden. Ook dat het aan de noodzakelijke sociale vaardigheden zou ontbreken is niet komen vast te staan. Voor het aannemen van het aanwezig zijn van een psychische stoornis was ook geen aanleiding, zoals ook blijkt uit de bevindingen van de onderdeelarts. Door melder te kwalificeren als iemand die psychiatrische zorg of psychologische begeleiding nodig had en hem zijn flying status te ontnemen, is onzorgvuldig en disproportioneel gehandeld. Hierdoor is melder alsook het onderlinge vertrouwen tussen partijen onnodig beschadigd.

Veel eerder dan als gevolg van aantoonbaar grensoverschrijdende uitlatingen of een gebrek aan sociale vaardigheden bij melder, lijkt de oorzaak van de problemen te liggen in spanningen in de persoonlijke werkrelatie tussen melder en de squadronleiding en dan in het bijzonder die tussen melder en Cdt xyz Sq. Dit enerzijds door de discussie over gedane toezeggingen aan melder m.b.t. het volgen van de gezagvoerdersopleiding en anderzijds als gevolg van de kritische uitlatingen van melder ten aanzien van het squadron en haar medewerkers en mogelijk ook ten aanzien van aan vliegveiligheid en integriteit gerelateerde zaken. De squadronleiding heeft de standpunten van melder t.a.v. de aan hem gedane toezeggingen zonder enig onderzoek afgewezen. Dit terwijl later is komen

vast te staan dat er wel toezeggingen waren gedaan en er bij melder verwachtingen waren gewekt. Ook nadat was vastgesteld dat er weldegelijk toezeggingen waren gedaan, heeft dit niet geleid tot een alsnog nakomen van de toezeggingen aan melder. De squadronleiding heeft haar rol en aandeel in het ontstaan van het conflict op geen enkele manier erkend.

Ook tijdens de bemiddelingsgesprekken in december 2009/januari 2010 tussen de C-Vlb en melder, is er van uitgegaan dat – zoals door Cdt xyz Sq was gesteld - melder te kort zou schieten in zijn sociale vaardigheden en als gevolg daarvan onvoldoende zou functioneren. Voor die aanname was naar oordeel van de Raad geen grondslag.

De focus van de gemaakte afspraken voor het begeleidingstraject lag vooral op wat melder zou moeten doen om het vertrouwen in hem te doen herstellen. Aan de rol van de leidinggevende(n) in het ontstaan en escalatie van het conflict alsook aan hun rol bij het herstellen van het onderlinge vertrouwen, is geen aandacht besteed. Zo is in het midden gelaten of er door Cdt xyz Sq al dan niet toezeggingen waren gedaan over het starten van melder met de gezagvoerdersopleiding. Dit terwijl later is gebleken dat van een toezegging sprake is geweest. Ook is er naar het oordeel van de Raad sprake van een onevenwichtigheid in de beoordeling en behandeling van melder enerzijds en de Cdt xyz Sq anderzijds. Daar waar in het geval van de Cdt xyz Sq werd volstaan met een excuus aan melder voor de gedane uitspraak over diens mentale gesteldheid en de publieke mededelingen per email daarover door Cdt xyz Sq, werd aan melder een maandenlang begeleidingstraject opgelegd.

Vervolgens is de squadronleiding in de opvolging van de in de bemiddelingsgesprekken gemaakte afspraken te kort geschoten. Zo werden in weerwil van de afspraken geen vluchtverslagen opgesteld en werd ook aan het toegezegd coachingstraject geen invulling gegeven. Hierdoor heeft er gedurende het begeleidingstraject geen tussentijdse sturing en evaluatie van de door Defensie benoemde knelpunten plaatsgevonden. Dit terwijl dit nu juist het doel van het begeleidingstraject was, of had moeten zijn. Nu het hier afspraken betrof die tussen melder en C-Vlb waren overeen gekomen, had een meer actieve rol van de C-Vlb in de controle op het naleven van de afspraken verwacht mogen worden. Anders dan de CvHO, is de Raad van oordeel dat door het niet nakomen van afspraken door de squadronleiding, en dan in het bijzonder de afspraken met betrekking tot begeleiding en coaching, melder weldegelijk in zijn belangen is geschaad.

In het rapport van de CvHO zijn naar aanleiding van de veiligheidsincidentmeldingen een aantal tekortkomingen in de vliegveiligheidsprocedures benoemd. Er is daarbij echter niet ingegaan op de risico's die aan die tekortkomingen verbonden zouden kunnen zijn. Zonder een duidelijke onderbouwing en zonder dat eigen onderzoek heeft plaatsgevonden heeft de CvHO geconcludeerd, daarbij verwijzend naar het door Cdt xyz Sq uitgevoerde onderzoek naar de door melder genoemde vliegveiligheidsincidenten, dat van "echte" vliegveiligheidsincidenten of risico's niet kon worden gesproken. De CvHO concludeerde verder dat de met de incidentmeldingen genoemde tekortkomingen al zouden zijn aangepakt en/of opgelost, dan wel dat die op korte termijn zouden worden aangepakt of opgelost. Naar later is gebleken – zie onder meer de conclusies in het onderzoek van de CvO en het onderzoeksrapport van de OVV- was deze conclusie onjuist. Ook ten tijde van de melding van 24 oktober 2012 bij de Secretaris Generaal van Defensie bleek dat de door de CvHO genoemde vijf vliegveiligheidsissues nog bestonden.

Subconclusie 8

De conclusie van de CvHO dat er sprake was van een open (meld)cultuur binnen het squadron roept bij de Raad vragen op. De grondslag voor die conclusie volgt uit de aanname van het CvHO dat er na iedere vlucht debriefings plaatsvonden waar melder zaken aan de orde had kunnen stellen. Uit het dossier en wat bij de hoorzittingen naar voren is gekomen, is vast komen te staan dat van het houden van reguliere pre- en de-briefings nu juist geen sprake was. Zeker waar het reguliere vluchten betrof, en dus niet vluchten tijdens uitzendingen, was het houden van pre en de-briefings eerder uitzondering

dan regel. Daarmee de argumentatie voor de conclusie dat er sprake was van een open meldcultuur wegnemend.

Defensie heeft meermalen gewezen op de verschillende mogelijkheden voor het (formeel) melden van veiligheidsincidenten. Zo is, naast de mogelijkheid van het doen van een melding tijdens pre- en debriefings, gewezen op de mogelijkheid van het indienen van een Air Safety Report (ASR) en het doen van een melding via de daarvoor aangewezen vertrouwenspersoon. Van die mogelijkheden heeft melder geen gebruik gemaakt. Het rapport van de CvHO stelt dat door de incidenten niet (formeel) te melden, melder ernstig tekort is geschoten in zijn verplichtingen als officier en dat er om die reden geen vertrouwen meer in melder is.

De Raad onderkent dat er voorvallen zijn geweest die een officier aanleiding zouden hebben moeten geven tot het doen van een (formele) vliegveiligheidsmelding. Dat melder dat niet en/of niet tijdig heeft gedaan, is hem te verwijten. De Raad overweegt ten aanzien daarvan echter dat de zaken voor het doen van veiligheidsmeldingen mogelijk in formele zin wel waren geregeld, maar dat de cultuur binnen het squadron het feitelijk doen van een melding via een ASR of melding bij de vertrouwenspersoon, door (o.a.) melder als bezwaarlijk kon worden ervaren. Dit zeker in de gevallen waar het een melding betrof over het handelen of nalaten van concrete personen.

Ook tijdens de hoorzittingen is naar voren gekomen dat medewerkers zich niet altijd vrij voelden tot het doen van meldingen van door hen waargenomen incidenten, omdat zij vreesden dat een melding negatieve gevolgen zou hebben voor hun carrière. Dit was ook bij leidinggevendenden binnen het squadron bekend. Niet is gebleken dat er maatregelen zijn genomen om de barrières voor doen van meldingen weg te nemen.

Verder is de Raad gebleken dat de binnen het squadron aangestelde vertrouwenspersoon door diens verschillende rollen en taken binnen het squadron, door medewerkers van het squadron niet zonder meer als onafhankelijk werd gezien.

In het voorliggende geval heeft melder zich met de door hem geconstateerde vliegveiligheidsincidenten in eerste instantie tot zijn direct leidinggevende, Cdt VI2, gewend. Cdt VI2 heeft melder aangegeven dat hij de veiligheidsissues eerst met de betreffende gezagvoerder diende te bespreken. Melder is door Cdt VI2 ook gewezen op de mogelijkheid van het indienen van een ASR en een melding via de vertrouwenspersoon. Tijdens de hoorzitting heeft Cdt VI2 verklaard dat hij tijdens het gesprek met melder over vliegveiligheidsincidenten een aantal uitspraken heeft gedaan waaruit melder heeft kunnen concluderen dat het in het belang van carrièreperspectief mogelijk onverstandig was om van vliegveiligheidsincidenten (een formele) melding te doen. De Raad overweegt dat mogelijk ook de positie van melder binnen het squadron - melder was relatief jong en nieuw binnen het squadron en in rang lager dan de personen op wie de veiligheidsissues betrekking hadden - een drempel vormde voor doen van formele meldingen. In het licht van het bovenstaande is de Raad van oordeel dat de verwijten in het rapport van de CvHO over het achterwege laten van formele vliegveiligheidsmeldingen door melder, nuancering behoeven. Daarbij overweegt de Raad dat onder meer ook de leidinggevende(n) van melder niets hebben ondernomen naar aanleiding van de door hen ontvangen informatie over vermeende vliegveiligheidsincidenten.

Onderzoek CvO

De SG heeft de Commandant Luchtstrijdkrachten verzocht een verder onderzoek in te stellen naar vermeende (vlieg) veiligheidsvoorvallen. De Commandant Luchtstrijdkrachten heeft per instellingbeschikking van 12 maart 2012 een Commissie van Onderzoek (CvO) ingesteld. In het kader van dit onderzoek is melder op 26 maart 2012 gehoord. Op 6 juli 2012 heeft de CvO haar bevindingen in haar "Onderzoeksrapport vermeende veiligheidsvoorvallen" gepresenteerd.

Kort weergegeven zijn conclusies van het CvO rapport:

- 5 van de 19 gevallen betreffen vliegveiligheidsvoorvallen
- Andere voorvallen hebben betrekking op tactische zaken of hebben betrekking op fysieke veiligheid
- Melder heeft zaken niet of niet tijdig aangekaart in pre- en/of de-briefings noch door middel van een melding middels het daarvoor bedoelde Air Safety Report. Hierdoor is sprake van een vertrouwensbreuk met de crew, waardoor er tevens sprake is van een veiligheidsvoorval/risico.
- Er heeft inmiddels een inhaalslag plaatsgevonden m.b.t. tot opleiding en vastleggen/verbeteren van procedures
- Vliegveiligheidsbewustzijn op Vlb Y is op voldoende niveau. In de structuur en uitvoering is verbetering mogelijk. Hiervoor is voldoende aandacht

Het CvO rapport is op 24 juli 2012 door de SG aan melder toegezonden. In de begeleidende brief van de SG wordt gemeld dat 5 van de 19 door melder aangedragen voorvallen als mogelijke vliegveiligheidsvoorvallen kunnen worden bestempeld. Verder wordt in de brief – onder meer- gemeld dat de vijf voorvallen door de Cdt Vlb zijn onderkend en dat verbetermaatregelen worden genomen en dat uiterlijk aan het einde van het jaar zou worden gerapporteerd over de effectiviteit van de te nemen maatregelen.

Bij brief van 28 juli 2012 heeft melder zijn reactie op het onderzoeksrapport aan de SG gestuurd. Melder heeft daarin onder meer aangegeven dat in het CvO rapport wordt gesproken van slechts 19 door melder aangedragen vliegveiligheidsvoorvallen. Op basis daarvan stelt melder dat kennelijk ten onrechte niet zijn klokkenluidersmelding van 24 oktober 2011, waarin sprake is van 37 incidenten, maar in plaats daarvan de door melder op 11 maart 2011 opgestelde lijst met vliegveiligheidsincidenten als grondslag voor haar onderzoek is genomen. Omdat een reactie van de SG uitbleef heeft melder per brief van 5 oktober 2012 alsnog om een reactie verzocht.

Op deze brief is op 5 november 2012 door de SG gereageerd. In deze brief is door de SG aan melder voorgesteld het gehele dossier van melder aan een onafhankelijke partij voor te leggen.

Subconclusie 9

Tussen het versturen van de reactie door melder op het rapport van de CvO aan de SG op 27 juli 2012 (ook na rappel van melder op 5 oktober 2012) duurde het tot 5 november 2012 tot melder een reactie op zijn opmerkingen n.a.v. het rapport verkreeg. Deze termijn voor het geven van een reactie is naar oordeel van de Raad onredelijk lang. Het vervolgens ingestelde (CvO) onderzoek werd net als het eerder door de CvHO uitgevoerde onderzoek belegd bij de luchtmachtstaf.

Uit het dossier blijkt dat een van de leden van de CvO gedurende de periode waarop het onderzoek betrekking had, werkzaam was bij een tweetal directies die (al dan niet mede)verantwoordelijk waren voor zaken waarop (een deel van) de incidentmeldingen betrekking hadden. De keuze voor de luchtmachtstaf als uitvoerder van het onderzoek en de wijze van benoeming van tenminste een van de leden is om bovengenoemde redenen weinig gelukkig te noemen omdat daarmee de onafhankelijkheid van het onderzoek onvoldoende was geborgd. Het had in de rede gelegen om op het moment dat de SG, naar aanleiding van het rapport van de CvHO besloot tot het verstrekken van een verdere onderzoeksopdracht, een meer onafhankelijk onderzoek in te stellen.

Het wekt bij de Raad dan ook geen verbazing dat dit tweede onderzoek in de kern tot dezelfde conclusies leidde als het eerder uitgevoerde Huishoudelijk Onderzoek.

2. Klacht IMG betreffende onjuiste verslaglegging in medisch dossier.

Op 2 februari 2012 heeft melder een klacht ingediend bij de Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG) waarin melder stelt dat er sprake is van

1. Een onzorgvuldig handelen van de onderdeelarts/vliegerpsycholoog met betrekking tot het ten onrechte willen inbrengen van melder in een psychiatrisch behandeltraject
2. De onjuiste verslaglegging in het patiëntendossier van melder. Naar aanleiding van de klacht heeft de IMG een onderzoek verricht.
3. Het feit dat verzoeken van melder naar de redenen van de arts om hem in te brengen in een psychologisch traject door de arts onbeantwoord waren gelaten.

Voor de feitelijke verslaglegging wordt verwezen naar wat daarover in het bovenstaande al is opgenomen. De conclusies van dit IMG onderzoek uitgebracht op 22 maart 2012 waren als volgt:

- Van een onzorgvuldig medisch-inhoudelijk handelen door de artsen is niet gebleken
- De verslaglegging heeft op enkele punten tekort geschoten
- Het niet beantwoorden van verzoeken om een verklaring van het medisch handelen, moet onzorgvuldig worden geacht.

De conclusies van het onderzoek hebben niet geleid tot een aanpassing van het medisch dossier van melder.

Zie de hierboven op blz. 6 sub getrokken conclusie onder de beschouwingen m.b.t. verslaglegging door onderdeelarts in het medisch dossier van melder.

3. KOGVAM Onderzoek (1)

Op 22 februari 2012 heeft melder een klacht ingediend tegen Cdt xyz Sq op grond van de Regeling Klachtenprocedure ongewenst gedrag en melding van misstanden defensie (KOGVAM). In het onderstaande zal de Raad een zakelijke samenvatting van de bevindingen van het onderzoek geven. Hierboven is de Raad al ingegaan op een aantal onderdelen van de klacht. Verdere bespreking daarvan door de Raad kan daarom voor die onderdelen achterwege blijven.

De klacht van melder bestond uit drie onderdelen:

1. Het ten onrechte niet honoreren van een verzoek van klager door Cdt xyz Sq om deel te nemen aan een evaluatie voor de opleiding tot test-vlieger.

Ten aanzien van dit klachtonderdeel heeft de klachtencommissie zich onbevoegd verklaard en klager verwezen naar de bezwaar en beroepsmogelijkheden van de Wet algemeen bestuursrecht (Awb).

2. Het ten onrechte voordragen van melder door Cdt xyz Sq voor het deelnemen aan een psychiatrisch onderzoek.

Omdat het hier een gedraging betrof die langer dan 2 jaren voor het indienen van de klacht had plaatsgevonden, heeft de onderzoekscommissie klager in dit klachtonderdeel niet ontvankelijk verklaard. Daarbij heeft zij nog overwogen dat Cdt xyz Sq voor deze gedraging op 6 januari 2010 zijn excuses aan klager had gemaakt en deze ook door melder waren aanvaard.

3. Cdt xyz Sq heeft klager geïntimideerd en hem gedwongen tot het tegen zijn wil ondertekenen van een tweetal concept-documenten op 4 februari 2011 (waaronder een conceptverslag van het functioneringsgesprek met Cdt VI2) alsmede het ondertekenen van documenten op 13 juli 2011 (de verklaringen van HVD, Cdt VI2 en Cdt VI4 zoals gedaan in december 2010 met betrekking tot gedrag en houding van melder). Deze stukken werden melder op 13 juli 2011 niet ter beschikking gesteld maar slechts ter inzage gegeven.

Samenvatting verdere conclusies van de KOGVAM (1) onderzoekscommissie

1. Voor zover de klacht betrekking heeft op het ondertekenen van documenten op 4 februari 2011 geldt dat de lezingen van partijen verschillen. De op die dag aan melder uitgereikte stukken zijn door hem zonder kanttekening of voorbehoud getekend. Klager is door Cdt xyz Sq gewezen op de mogelijkheid en procedure om een afwijkende zienswijze kenbaar te maken. Het feit dat Cdt xyz Sq het advies wat hij voornemens was aan Cdt VIb te verstrekken ter kennisgeving aan melder heeft voorgelegd, getuigt van een transparante opstelling van Cdt xyz Sq. Temeer nu hij daartoe niet verplicht was. Dit sub onderdeel wordt ongegrond verklaard.
2. Ten aanzien van de gang van zaken op 13 juli 2011 overweegt de onderzoekscommissie dat Cdt xyz Sq melder op de bewuste dag tot drie maal toe heeft verzocht- en er bij hem op heeft aangedrongen dat hij tot ondertekening van de hem voorgelegde verklaringen zou overgaan. Dit terwijl de inhoud van de verklaringen voor melder bezwaarlijk was en melder meermalen aangaf deze niet te willen ondertekenen.

Daarbij overweegt de commissie verder nog dat op een vraag van melder of er nog meer was dan de hem getoonde verslagen (waarbij door klager impliciet werd bedoeld op een verdere door flight engineer opgestelde (vertrouwelijke) rapportage), door Cdt xyz Sq ten onrechte ontkennend is geantwoord. Een verdere aanwijzing voor het niet normaal verlopen van het gesprek ziet de commissie in het feit dat Cdt xyz Sq tijdens het gesprek met melder, telefonisch overleg heeft gevoerd met de stafofficier van de Inspecteur Generaal der Krijgsmacht (IGK). Naar oordeel van de commissie heeft dit, naast het feit dat aan eerdere verzoeken van klager om een afschrift van de betreffende verklaringen op 4, 5 en 7 juli 2011 geen gehoor was gegeven, er aan bijgedragen dat de sfeer tijdens het gesprek voor klager onaangenaam en bedreigend werd ervaren. De commissie is van oordeel dat Cdt xyz Sq hierin een verwijt treft en er sprake is van niet behoorlijk handelen van Cdt xyz Sq.

Overige sub onderdelen van de klacht, zoals intimidatie van klager tijdens het begeleidingstraject, intimidatie tijdens het gesprek met melder op 20 januari 2010, intimidatie van melder door Cdt xyz Sq tijdens het ad hoc gesprek met de Cdt VI1 en HVD en het opzetten van een zaak tegen melder door Cdt xyz Sq tijdens zijn afwezigheid door ziekte, zijn door de commissie als ongegrond afgedaan. Overigens geldt dat deze klachtonderdelen door melder ook zijn neergelegd bij de Nationale Ombudsman, die deze – in afwachting van het rapport van de Raad heeft aangehouden.

Subconclusie 10

Ondanks de vaststelling dat er sprake is geweest van onbehoorlijk handelen en het doen van onjuiste mededelingen door Cdt xyz Sq, is niet duidelijk wat er door Defensie met deze conclusies is gedaan. Niet is gebleken dat dit voor Defensie aanleiding heeft gegeven om het dossier en de positie van melder nog eens kritisch te beschouwen en de rol van Cdt xyz Sq in het ontstaan en behandeling van de problematiek te evalueren.

4. KOGVAM Onderzoek (2)

Op 2 mei 2012 heeft melder een tweede klacht ingediend tegen Cdt xyz Sq op grond van de Regeling Klachtenprocedure ongewenst gedrag en melding van misstanden defensie (KOGVAM).

In deze klacht stelde melder dat Cdt xyz Sq bij herhaling onjuiste mededelingen heeft gedaan met betrekking tot de ziekte en behandeling van de vader van klager en dan in het bijzonder over de locatie waar zijn vader tijdens diens ziekte in de periode 10 februari – 1 augustus 2011 een behandeling zou hebben ondergaan. Ook heeft melder de uitspraken van Cdt xyz Sq in december 2009 over de psychische gesteldheid van melder aan de orde gesteld.

In het door de onderzoekscommissie opgestelde rapport d.d. 12 juli 2012 is de klacht van klager ongegrond verklaard.

Bevindingen van het onderzoek van de Raad

1. Is er sprake geweest van een onvoldoende borging van de vliegveiligheid binnen het xyz Squadron?

Cultuur xyz Squadron

Op grond van het dossier en dat wat in de hoorzittingen naar voren is gebracht, is de Raad van oordeel dat squadronleiding vanaf het moment van oprichting van het xyz Squadron onvoldoende oog en aandacht heeft gehad voor de cultuurverschillen binnen het squadron. Zaken als implementatie en borging van veiligheidsprocedures en opleiding van het personeel, kregen onvoldoende aandacht waardoor de cultuurverschillen ook lang na de oprichting van het squadron zijn blijven bestaan. Daardoor bestonden er binnen het personeel van het squadron zeer uiteenlopende denkbeelden over nut en noodzaak van vliegveiligheidsprocedures. Doordat zaken met betrekking tot vliegveiligheid (deels) niet goed beschreven waren en/of gecommuniceerd werden, ontbraken documenten met werkwijzen en procedures of werden deze niet geïmplementeerd of nageleefd.

Voor zover de cultuurverschillen en de daarmee mogelijk verbonden vliegveiligheidsrisico's door de squadronleiding al werden onderkend, wordt vastgesteld dat er niet of nauwelijks is gestuurd op de opheffing van die cultuurverschillen en het verbeteren van de onderlinge samenwerking van het personeel.

Doordat binnen het squadron geen gedeelde norm ten aanzien van vliegveiligheid bestond en regels met betrekking tot vliegveiligheid soms ontbraken en/of niet werden toegepast, kwam het voor dat het ene personeelslid een bepaald voorval wel als een veiligheidsincident aanmerkte terwijl een ander personeelslid van mening was van een incident geen sprake was en het dus ook niet nodig vond om daar verder opmerkingen over te maken.

Van een standaard pre- en debriefing van vluchten was binnen het xyz Squadron geen sprake. Dit was zeker het geval bij reguliere vluchten. Veelal werd volstaan met een algemene informele vraag in de cockpit of iemand nog iets op te merken had over de vlucht. Dit bood onvoldoende gelegenheid voor het goed evalueren van vluchten en onvoldoende mogelijkheid om eventuele incidenten aan de orde te kunnen stellen. Bovendien was het aan de gezagvoerder op een vlucht zelf om te bepalen of aan een eventueel gemeld veiligheidsincident opvolging werd gegeven of niet. Gezien de verschillen in opvatting over wat als vliegveiligheidsissue moest worden aangemerkt, kon het daardoor voorkomen dat een melding ten onrechte terzijde werd geschoven.

Hoewel het bij de squadronleiding bekend was dat de beschrijving en implementatie van vliegveiligheidsprocedures niet op orde waren, is aan het op orde brengen van zaken geen prioriteit en beperkt invulling gegeven. Hierdoor bleef er bij de uitvoering van vluchten sprake van voortborduren op ingesleten gedrag waarbij vooral werd gewerkt vanuit ervaring en gebruikelijke

routines en niet of nauwelijks op basis van procedures en protocollen. De toetsbaarheid van het handelen van het vliegend personeel op vliegveiligheidsaspecten was daarmee ook niet goed geborgd.

Meldcultuur

Door Defensie is er meermalen op gewezen dat er voor melder voldoende mogelijkheden open stonden voor het (formeel) melden van vliegveiligheids/integriteitsincidenten maar dat melder daarvan ten onrechte geen gebruik heeft gemaakt.

Het moge zo zijn dat er in formele zin voldoende mogelijkheden waren voor het doen van incidentmeldingen, gebleken is dat de randvoorwaarden voor een open meldcultuur onvoldoende aandacht en invulling kregen. Dit onder meer door de hierboven genoemde cultuurverschillen en het ontbreken van duidelijke regels en protocollen met betrekking tot vliegveiligheid. Doordat er geen sprake was van reguliere pre- en debriefings bij vluchten, ontbrak in veel gevallen een laagdrempelige mogelijkheid om zaken bespreekbaar te maken en vliegveiligheidsincidenten aan de orde te stellen.

Zeker daar waar een melding betrekking had op handelen of nalaten van concrete personen die hoger in rang waren dan melder en die langer bij het squadron werkzaam waren, lag de drempel voor het doen van een formele melding feitelijk hoog. In dergelijke gevallen kon niet worden uitgesloten dat het doen van een melding negatieve gevolgen zou kunnen hebben voor het verdere verloop van de carrière. Ook de vertrouwelijke behandeling van meldingen was binnen het squadron onvoldoende gewaarborgd. Zo was de onafhankelijkheid van de binnen het squadron aangestelde vertrouwenspersoon, door de verschillende rollen binnen het squadron en/of aan die rollen verbonden taken, naar oordeel van de Raad onvoldoende geborgd. Hoewel deze bezwaren bij - tenminste een deel van- de squadronleiding bekend waren, is weinig gedaan om de drempels voor het doen van een veiligheidsmelding op te heffen.

In het specifieke geval van melder heeft diens leidinggevende, toen melder aangaf een aantal vliegveiligheidsincidenten te hebben geconstateerd, een aantal uitspraken gedaan over het doen van interne meldingen m.b.t. het handelen van anderen, waaruit melder heeft kunnen concluderen dat het niet verstandig was om van de door melder geconstateerde incidenten een formele melding te maken.

Vliegveiligheidsincidenten

Zowel in het rapport van de CvO d.d. 16 juli 2012 als het rapport van de OVV is vastgesteld dat er tenminste vijf van de meldingen ook feitelijk als vliegveiligheidsincidenten konden worden aangemerkt. Voor een drietal van de overige meldingen geldt dat deze als geclassificeerd gelden en om die reden niet konden worden onderzocht. Het is daardoor niet uit te sluiten dat er feitelijk sprake is van meer veiligheidsincidenten. Ten aanzien van één incident (onderdeel 8 van de melding van 24 oktober 2012) heeft de Raad begrepen dat dit incident al eerder door een ander was gemeld. Dit incident is ook door Defensie onderzocht. Daarbij is vastgesteld dat er inderdaad sprake was geweest van een vliegveiligheidsincident waarna maatregelen zijn genomen. Verder onderzoek naar dit incident door de Raad was daarom niet geïndiceerd.

Op grond van het bovenstaande en met de vaststelling door de Raad dat vliegveiligheidsregels en protocollen onvoldoende op orde waren en deze –voor zover aanwezig- door binnen het squadron bestaande cultuurverschillen onvoldoende werden nageleefd, concludeert de Raad dat er binnen het xyz Squadron sprake was van een onvoldoende borging van de vliegveiligheid. De eerste onderzoeksvraag die de Raad: Is er sprake (geweest) van een onvoldoende vliegveiligheid bij het xyz Squadron, wordt daarom bevestigend beantwoord.

Advies

De Raad adviseert Defensie meer alert te zijn op binnen het xyz Squadron bestaande cultuurverschillen en meer te sturen op samenwerking op basis van gemeenschappelijke uitgangspunten en normen t.a.v. vliegveiligheid. Dit onder meer door het zo nodig vaststellen en implementeren van duidelijke regelgeving en normen met betrekking tot veiligheid en onderlinge omgangsvormen. Daarnaast dient in de handhaving en evaluatie daarvan te worden voorzien.

De Raad verwijst daarbij naar de begeleidende brief van de Secretaris Generaal van Defensie, waarin de aanbeveling wordt gedaan voor het vaststellen van een norm voor vliegveiligheidsbewustzijn. Het is de Raad niet bekend of deze norm inmiddels is vastgesteld. Voor zover dat nog niet zou zijn gebeurd, adviseert De Raad om dit alsnog te doen. Verder adviseert de Raad om die norm in de organisatie te implementeren en toe te zien op de naleving daarvan. Bij het vaststellen van deze norm dient naast aandacht voor de technische en procedurele aspecten van vliegveiligheid tevens aandacht te worden besteed aan de cultuur binnen de organisatie en de daarmee verband houdende onderlinge sociale aspecten die met de vliegveiligheid verbonden zijn.

2. Hoe is door de werkgever (Defensie) omgegaan met de melding?

Melder is nadat hij bij Cdt VI2 een aantal vliegveiligheidsincidenten ter sprake had gebracht, in al dan niet bedekte bewoordingen geweest op de negatieve gevolgen die een formele melding voor zijn carrière zouden kunnen hebben. Naar oordeel van de Raad had het op de weg van de Cdt VI2 gelden om melder te begeleiden in het bespreekbaar maken van de veiligheidsissues binnen het squadron en hem zo nodig te begeleiden in het doen van een formele melding van de genoemde veiligheidsincidenten. Het is voor de Raad niet in te zien hoe de mededelingen van Cdt VI2 vallen te rijmen met de geclaimde open meldcultuur binnen het squadron.

Latere pogingen van melder om de vliegveiligheidsincidenten met C-VIb te bespreken, zijn door de C-VIb afgehouden. In plaats van in gesprek te treden met melder is melder door C-VIb verwezen naar Cdt xyz Sq en de betrokken gezagvoerders. Dit terwijl het standpunt van Cdt xyz Sq dat melder in een schijnwereld leefde en dat van een bestaan van veiligheidsissues geen sprake was, bekend was. Ook gezien de problemen en slechte verstandhouding tussen melder en Cdt xyz Sq, lag het niet voor de hand dat Cdt xyz Sq open stond voor het bespreken van de door melder aan de orde gestelde veiligheidsproblematiek. Door de verwijzing van melder naar Cdt xyz Sq is aan melder een extra drempel voor het bespreekbaar maken van de incidentmeldingen, opgeworpen.

De uiteindelijke formele melding, de lijst met 19 incidenten d.d.10 maart 2011, is naar het oordeel van de Raad door de squadronleiding onvoldoende voortvarend opgepakt. Pas zes maanden na het indienen daarvan, werd een onderzoekcommissie ingesteld. Het onderzoek werd uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de directeur operaties van de luchtmachtstaf: het stafonderdeel dat (mede)verantwoordelijk was voor de vliegveiligheidssituatie binnen de luchtmacht. Dit door de CvHO uitgevoerde onderzoek is naar oordeel van de Raad onvoldoende onafhankelijk uitgevoerd. De conclusies in het onderzoeksrapport van de CvHO d.d. 19 oktober 2011 zijn deels onjuiste en grotendeels onvoldoende onderbouwd. Bovendien wordt in de conclusies van dit onderzoeksrapport elk voordeel van twijfel ten gunste van Defensie en ten nadele van melder uitgelegd. Hierdoor mist het rapport evenwichtigheid.

Het tweede onderzoek door de CvO, is door de Secretaris Generaal van Defensie wederom belegd bij de luchtmachtstaf. Hierdoor is er naar oordeel van de Raad sprake van een situatie waarbij een slager is gevraagd om zijn eigen vlees te keuren en is ook de onafhankelijkheid van dit verdere onderzoek onvoldoende geborgd.

Op 6 juli 2012 heeft de CvO haar onderzoeksrapport over de vermeende veiligheidsvoorvallen gepresenteerd. In afwijking van het rapport van CvHO concludeerde de CvO dat er weldegelijk sprake was geweest van een vijftal veiligheidsincidenten. Vervolgens is evenwel door de CvO gesteld dat de zaken die tot die veiligheidsincidenten hadden geleid inmiddels op orde waren. In de aanbiedingsbrief bij het rapport wordt onder meer gemeld dat er vijf voorvallen door de Cdt VIb zijn onderkend en dat verbetermaatregelen worden genomen. Er werd toegezegd dat er aan het einde van het jaar zou worden gerapporteerd over de effectiviteit van de genomen maatregelen. Aan dit laatste is voor zover de Raad bekend, geen opvolging gegeven.

Verder concludeert de CvO dat doordat melder zaken niet of niet tijdig heeft aangekaart in pre- en/of debriefings danwel via het daarvoor bedoelde ASR, er een vertrouwensbreuk is ontstaan tussen melder en de overige crewleden. De CvO heeft gesteld dat een goede samenwerking daardoor niet langer mogelijk was gezien de veiligheidsrisico's die daardoor konden ontstaan. Zoals hierboven al aan de orde is gekomen, was van een structureel houden van pre- en debriefings geen sprake en had melder – mede op grond van de mededelingen van zijn leidinggevende - gegronde redenen om terughoudend te zijn in het doen van een formele melding via een ASR.

Conclusie

De Raad stelt vast dat melder meermalen heeft getracht om zijn zorgen over de vliegveiligheid en de onvoldoende borging daarvan binnen het squadron alsook de door hem waargenomen vliegveiligheidsincidenten aan de orde te stellen. Zo heeft hij de vliegveiligheidsincidenten met zijn leidinggevende besproken en heeft ook meermalen getracht deze onder de aandacht van C-Vlb te brengen. Het feit dat melder door betrokken leidinggevendens uitsluitend is verwezen naar de formele meldingsprocedures en er door hen inhoudelijk niet naar de door melder aan de orde gestelde zaken is gekeken, geeft naar het oordeel van de Raad blijk van een onvoldoende besef van het belang van een goede borging en evaluatie van de vliegveiligheid en/of het wegnemen van bezorgdheid daarover, binnen de leiding van het squadron c.q. de leiding van de vliegbasis Y.

Advies: De Raad adviseert Defensie om meer open te staan voor feedback vanuit de organisatie en meer aandacht te besteden aan het creëren van omstandigheden, voorwaarden en ruimte waarbinnen medewerkers veilig feedback kunnen geven op de organisatie en haar functioneren. Dit ook in het geval de feedback kritisch of mogelijk negatief van karakter is. Voor een goed functioneren en het zelflerend vermogen van een organisatie is het van belang dat die organisatie openstaat voor, en goed omgaat met kritische signalen vanuit de organisatie zelf.

Onderzoeksvraag 3: Hoe is door de werkgever (Defensie) omgegaan met de melder?

3.1 Werkverhoudingen

Voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag acht de Raad het volgende van belang om zijn beeld van melder te schetsen.

In de stukken en uit verklaringen tijdens de hoorzittingen is melder getypeerd als een intelligente, hard werkende persoon met een behoorlijk zelfvertrouwen en een behoorlijke geldingsdrang. Melder is overtuigd van zijn eigen kunnen. Hij is een snelle beslisser en is vasthoudend. Hij beschikt over veel kennis, ervaring en vaardigheden op het operationele domein. Hij voert vanuit zijn kennis graag verbeteringen door in zijn werkomgeving.

Hij hecht aan duidelijk regels en procedures en een strikte toepassing daarvan. Indien geconfronteerd met weerstand leidt dit bij melder tot een verhard en volhardend standpunt. In zijn vasthoudendheid is melder niet snel tot compromissen bereid. Als melder zich niet gehoord en/of gewaardeerd voelt, leidt dit bij hem tot irritatie en frustratie.

Gezag wordt door melder geaccepteerd voor zover dit gezag naar oordeel van melder voldoende bekwaam is. Melder is zeer uitgesproken en verliest daarbij soms de aandacht voor de relationele aspecten en de (gezags)verhoudingen.

De Raad merkt op dat een goede (werk)relatie alleen dan mogelijk is als betrokken partijen rekening houden met elkaars belangen. Dit betekent voor een werkgever dat deze in redelijkheid oog moet hebben voor en rekening moet houden met de persoonlijke belangen maar ook met de persoonlijke kenmerken van zijn medewerker. Anderzijds geldt dat ook van een medewerker, ongeacht zijn persoonlijkheid en individuele belangen, mag worden verwacht dat hij oog heeft voor de belangen van de werkgever. Hieronder valt onder meer het oog hebben voor en goed houden van onderlinge verhoudingen binnen een organisatie. In het voorliggende geval stelt de Raad vast dat beide partijen steken laten vallen. Met name geldt dat voor de (wijze) van onderlinge communicatie. Hierdoor zijn standpunten verhard en zijn partijen niet in staat gebleken om op een constructieve wijze met elkaar in gesprek te blijven.

Wat daarvan zij, de Raad is van oordeel dat het aan de werkgever Defensie is om een goede formule te vinden voor het omgaan met de persoon van melder, zolang deze in dienst is bij werkgever.

Verwijt dat melder geen formele melding heeft gedaan van veiligheidsincidenten

In het bovenstaande heeft de Raad de aan melder gemaakte verwijten t.a.v. de handelwijze van melder met betrekking tot het (niet) doen van formele meldingen van veiligheidsincidenten deels weerlegd en/of genuanceerd. De Raad merkt op dat zo melder werkelijk van mening was dat het functioneren en/of de vliegcapaciteiten van crewleden van het squadron dusdanig te kort schoten dat dit een werkelijk gevaar voor het squadron of haar personeel opleverde, van melder had mogen verwacht dat hij – ongeacht eventuele negatieve gevolgen- daarvan een formele melding had gedaan. Dat had naar oordeel van de Raad, gezien de persoon van melder ook in de lijn der verwachting gelegen.

Het feit dat melder niet is overgegaan tot het doen van een formele melding, kan naar oordeel van de Raad niet los worden gezien van de reactie van diens leidinggevende op meldingen van vliegveiligheidsincidenten en de feitelijke werkomstandigheden. Melder heeft – begrijpelijk- in de opmerkingen van zijn leidinggevende over mogelijk negatieve gevolgen voor zijn verdere carrière een waarschuwing gezien. Hierdoor voelde melder zich niet veilig voor het doen van een (formele) melding. De Raad ziet zich hiermee bevestigd in zijn conclusie dat er binnen de squadronleiding sprake was van een onvoldoende onderkenning en aandacht voor het belang voor vliegveiligheid en het bestaan van een onvoldoende open meldcultuur. Dit beeld wordt nog bevestigd door de afwijzende houding van de squadronstaf in de bereidheid om door melder aangekaarte vliegveiligheid gerelateerde zaken en/of veiligheidsincidenten te bespreken.

Conclusie: De Raad is van oordeel dat Defensie te kort is geschoten in het bieden van een veilige werkomgeving aan melder waarin vliegveiligheidsmeldingen konden worden gedaan zonder het gevaar dat met negatieve gevolgen of risico's voor het verdere verloop van de carrière van melder hoefde te worden gerekend. Onder de gegeven omstandigheden mocht daarom niet zonder meer van melder worden verwacht dat hij zou overgaan tot het doen van een formele melding.

3.2 Verband tussen door melder gesignaleerde vliegveiligheids/integriteitsissues en de behandeling van melder door Defensie.

Het is voldoende aannemelijk geworden dat melder ook voordat er sprake was van het ontstaan van het conflict tussen melder en Cdt xyz Sq over aan hem gedane toezeggingen, de vliegveiligheidssituatie en/of integriteitsschendingen binnen het squadron aan de orde heeft gesteld. Dit onder meer bij zijn direct leidinggevende Cd VI2.

In het dossier heeft de Raad echter geen aanwijzingen gevonden die er op wijzen dat wat tussen melder en Cdt VI2 over vliegveiligheidsincidenten was besproken al op 4 november 2009 ook bij de Cdt xyz Sq bekend was. Daardoor kan niet zonder meer worden vastgesteld dat de escalatie in de verstandhouding tussen melder en Cdt xyz Sq op de bewuste 4 november 2009 verband hield met eerdere vliegveiligheidsmeldingen van melder.

Op 5 november 2009 heeft Cdt xyz Sq informeel gesproken met Cdt VI2 en Cdt VI3. Daarbij heeft Cdt xyz Sq verdere informatie ontvangen over de inhoud en omvang van “negatieve uitlatingen” van melder over het xyz Squadron en (het functioneren van) de squadronleiding (waaronder ook Cdt xyz Sq). De inhoud van deze informatie is niet komen vast te staan nu van dit gesprek geen verslag is opgesteld. Doordat verslaglegging ontbreekt, is het voor de Raad – en ook voor melder – niet duidelijk wat melder precies is verweten.

Op basis van het gesprek van 5 november 2009 heeft Cdt xyz Sq gesteld dat melder in een “schijnwereld” leefde en heeft hij geconcludeerd dat er sprake was van een gevaar voor de vliegveiligheid. Vervolgens is zonder enig overleg met melder, aan melder de flying status ontnomen en is melder van het rooster voor een al geplande uitzending geschrapt. Wat onder de door Cdt xyz Sq gestelde “schijnwereld” moest worden begrepen, is de Raad niet duidelijk geworden omdat dit door Cdt xyz Sq niet is onderbouwd of toegelicht. De verregaande maatregelen die vervolgens zijn opgelegd aan melder, wekken bij de Raad het vermoeden dat de “schijnwereld” op meer betrekking heeft dan de discussie tussen melder en Cdt xyz Sq over gedane toezeggingen. Daarom kan de Raad

niet uitsluiten dat de term “schijnwereld” ook betrekking heeft gehad op door melder eerder bij Cdt VI2 ter sprake gebrachte veiligheids- en integriteitissues die mogelijk tijdens het gesprek op 5 november 2009 ter sprake zijn gekomen.

Dat Cdt xyz Sq zonder eerst met melder te hebben gesproken, verregaande maatregelen aan melder heeft opgelegd, is naar oordeel van de Raad onzorgvuldig en in strijd met het beginsel van hoor en wederhoor. Bij gebrek aan verslaglegging en motivering, kan door de Raad ook niet worden getoetst of de aan melder opgelegde maatregelen gerechtvaardigd en passend waren. Nu nadien door de vliegerpsycholoog en de onderdeelarts is vastgesteld dat er geen aanwijzingen waren voor de veronderstelling dat melder in een “schijnwereld” zou leven, komt de Raad tot de conclusie dat voor het opleggen van maatregelen als het ontnemen van de flying status aan melder en het schrappen van melder van het rooster voor uitzending, onvoldoende grond was.

De mededeling van Cdt xyz Sq aan het xyz Squadron op 2 december 2009 dat melder in overleg met de onderdeelarts vrijwillig deel zou nemen aan een psychologisch of psychiatrisch traject omdat melder in een schijnwereld zou leven is naar oordeel van de Raad onbehoorlijk, onzorgvuldig en een ernstige schending van de vertrouwelijkheid die een werkgever bij het behandelen van personeelsvertrouwelijke informatie in acht behoort te nemen. Daarenboven geldt dat mededeling onjuist is gebleken en dus elke grondslag miste. De reden voor het doen van deze voor melder beschadigende uitspraak is de Raad onduidelijk. Anders dan in het rapport van de CvHO (overigens niet onderbouwd) is gesteld, is de Raad niet zonder meer overtuigd van de goede bedoelingen van de Cdt xyz Sq. Naar oordeel van de Raad is er gehandeld in strijd met het geen van een goed werkgever verwacht mag worden.

Door het opleggen van maatregelen door Cdt xyz Sq, zonder daarover voorafgaand met melder was gesproken en door het tegenover het squadron bestempelen van melder als psychiatrisch geval, zijn de zaken onnodig geëscaleerd.

Ook het in januari 2010 opgelegde begeleidingstraject (dat uiteindelijk acht maanden duurde) is naar oordeel van de Raad een onnodig zware maatregel geweest die niet wordt gedragen door de inhoud van het dossier. Er is zonder deugdelijk onderzoek vanuit gegaan dat melder een (ernstig) verwijt trof bij het ontstaan van het gerezen conflict. Niet gebleken is dat is onderzocht wat de rol was van Defensie bij het ontstaan van het conflict. Bij de vaststelling van het begeleidingstraject is verder onvoldoende rekening gehouden met het feit dat melder door de eerder door Cdt xyz Sq getroffen maatregelen en zijn openbare mededelingen over melder op 2 december 2009, al ernstig was benadeeld. Ook het doel van het begeleidingstraject is naar oordeel van de Raad onvoldoende duidelijk omschreven. Het begeleidingstraject is toegesneden op het vaststellen of melder al dan niet crew-technisch in zijn rol als co-piloot-crewmember goed functioneerde.

De Raad merkt ten aanzien daarvan op dat hij het opmerkelijk vindt dat de squadronleiding melder zijn vliegstatus zonder kanttekeningen of voorwaarden heeft teruggegeven en melder vrijwel direct daarna heeft ingezet als co-piloot op vluchten. Dit is niet in overeenstemming met de ernst van de eind 2009 uitgesproken twijfels over het de geschiktheid van melder als co piloot. De Raad concludeert daaruit dat twijfels over die geschiktheid grondslag misten.

Bij de vaststelling van het begeleidingstraject is geen aandacht besteed aan de onderliggende oorzaken van geschonden relatie en de rol die beide partijen daarin hadden. Daardoor zijn de aan het conflict ten grondslag liggende oorzaken onbesproken gelaten en niet opgelost.

Dat melder tijdens de begeleidingsperiode goed zou functioneren als co-piloot – zoals ook gebleken is - was op basis van het bovenstaande te voorzien. Voor twijfel aan het goed functioneren van melder op crew-technisch gebied in zijn hoedanigheid van co-piloot-crewmember was geen aanleiding. Uit de (goede) beoordelingen van melder tijdens de begeleidingsperiode, blijkt niets van problemen in de samenwerking of communicatie van melder met andere crewleden. Het is de Raad niet gebleken dat het (langdurige) begeleidingstraject tot nieuwe inzichten heeft geleid ten aanzien van het functioneren van melder.

Zo het opleggen van een maatregel begin 2010 al aan de orde zou zijn geweest, dan had naar oordeel van de Raad met een andere, minder zware maatregel dan het begeleidingstraject kunnen worden volstaan. Een dergelijke maatregel zou dan ook meer in verhouding hebben gestaan tot de wijze van afhandeling van de uitlatingen van Cdt xyz Sq t.a.v. melder op 2 december 2010.

Invulling en uitvoering van het begeleidingstraject

Nog los van de vraag van nut en noodzaak van het begeleidingstraject, geldt dat Defensie in de uitvoering van het begeleidingstraject en de naleving van de daarin gemaakte afspraken op essentiële punten tekort is geschoten. Daardoor zijn zaken onnodig vertraagd en is het toch al geschonden vertrouwen van melder in de werkgever versterkt en zijn de onderlinge relaties verder beschadigd.

Hoewel het begeleidingstraject met de afronding van de uitzending van melder medio september 2010 was beëindigd en de beoordelingen van melder positief waren, had melder eind november nog steeds geen formele duidelijkheid verkregen over wat de vervolgstappen zouden zijn en of – en zo ja per wanneer- hij met de opleiding tot gezagvoerder zou beginnen. Van werkgever had mogen worden verwacht dat de zaken voortvarend zouden worden opgepakt en afgehandeld.

Gesteld is dat melder in een aantal informele gesprekken met respectievelijk HVD, Cdt VI2 en Cdt VI4, in expliciete en negatieve bewoordingen uiting heeft gegeven aan zijn ongenoegen en frustraties over voortgang van het traject en de wijze waarop hij zich behandeld voelde. Zo de uitlatingen in de gespreksverslagen van HVD, Cdt VI2 en Cdt VI4 inderdaad zo zijn geweest als in de gespreksverslagen zijn opgenomen, dan heeft melder daarin incorrect gehandeld. De uitingen van het ongenoegen door melder, in welke vorm dan ook, kunnen naar oordeel van de Raad echter niet los worden gezien van het door Defensie niet en/of niet tijdig nakomen van met melder gemaakte afspraken. Dat de daardoor ontstane onzekerheid bij melder tot ongenoegen en frustraties leidde is voor de Raad te begrijpen.

Volgens de verklaringen vond er op 14 december 2011 een ad hoc gesprek plaats tussen HVD, Cdt VI2, Cdt VI4 en C-VIb. Daarin is onder ander gesproken over het functioneren van melder en diens “negatieve” uitspraken. Daarop zijn betrokkenen door C-VIb verzocht om een verslag van hun ervaringen tijdens de gesprekken met melder en diens uitspraken daarin op te stellen. Op basis van deze verslagen (die niet gedateerd of ondertekend zijn) stelt het College vast dat de – deels kritische - uitlatingen van melder ten minste ook voor een deel betrekking hadden op vliegveiligheid gerelateerde zaken en door melder genoemde incidenten. Zo is in de verklaring van Cdt VI 2 onder meer een vliegincident genoemd dat betrekking heeft op het handelen van HVD. Het is niet duidelijk of en zo ja in hoeverre dit incident ook ter sprake is gekomen in het gesprek op 14 december 2011.

In de op 27 januari 2011 gedateerde memo van HVD over de uitlatingen van melder aan de C-VIb, wordt gedetailleerd verslag gedaan over de onderwerpen en de wijze waarop melder zijn ongenoegen heeft geuit. Deels heeft het verslag betrekking op – naar oordeel van de Raad gerechtvaardigde- feitelijke vragen van melder hoe zaken in het verleden zijn verlopen en voor een deel op zaken die betrekking hebben op het (niet) tijdig nakomen van afspraken tijdens de begeleidings- en opvolgende periode. Daarnaast bevat het verslag een beschrijving van negatieve uitlatingen van melder over het (tekortschieten in) functioneren van diverse leden van het squadron. Het door melder genoemde vliegveiligheidsincident waarbij HVD betrokken zou zijn geweest, wordt in de memo niet genoemd. De Raad kan niet uitsluiten dat het aan de orde stellen van het veiligheidsincident waarbij HVD betrokken was door melder, van invloed is geweest op de inhoud van de verklaring van HVD. In zijn memo concludeert HVD dat er sprake is van een zeer verstoorde werkrelatie op alle gezagsniveau's binnen het xyz Squadron, waardoor de positie van melder als officier en vlieger bij het xyz Squadron feitelijk onhoudbaar was geworden.

Melder heeft aanvankelijk geen afschriften van de genoemde gespreksverslagen ontvangen. Wel zijn er naar aanleiding van de verklaringen verdere maatregelen aan melder opgelegd. Pas na herhaaldelijk aandringen heeft melder uiteindelijk op 13 juli 2011 inzage gekregen in de gespreksverslagen. Melder heeft ook op 13 juli 2011 geen afschriften van de verklaringen ontvangen. Dit is pas later gebeurd. Waarom de gespreksverslagen pas zo laat aan melder ter beschikking zijn gesteld is niet duidelijk. De Raad is van oordeel dat door het niet althans niet tijdig overleggen van de gespreksverslagen aan melder voor hem relevante informatie is onthouden waardoor melder in zijn belangen is geschaad.

Op 8 juli 2011 heeft de Cdt xyz Sq, naar aanleiding van een vraag van melder, expliciete ontkenning dat er nog andere verklaringen, dan de op dat moment al bij melder bekende verklaring van Cdt VI4 over melder bestonden. Op 13 juli 2011 bleek dat er wel verdere verklaringen van onder meer het HVD en Cdt VI 2 (en later ook nog de verklaring van de flight engineer) bestonden. Het doen van deze onjuiste

mededeling heeft bijgedragen aan het verder beschadigen van het vertrouwen. De Raad merkt ten aanzien van de verklaring van de flight engineer nog op dat Cdt xyz Sq bij zijn verzoek aan de flight engineer tot het opstellen van een verklaring het gespreksverslag van Cdt VI4 over melder aan de flight engineer heeft gevoegd. In de verklaring stond onder meer dat melder aanmerkingen had op het functioneren van de betreffende flight engineer. Met het overleggen van de verklaring van Cdt VI4 aan de flight engineer is er naar oordeel van de Raad (wederom) sprake van onzorgvuldig omgaan met personeelsvertrouwelijke informatie. Voor het overleggen van die verklaring was ook geen noodzaak. Door deze aan de flight engineer te overleggen, is er sprake van een integriteitsschending. Gezien de inhoud van de verklaring van Cdt VI4 kan aan van de verklaring van de flight engineer ook geen waarde worden gehecht.

Hebben de meldingen van vliegveiligheidsincidenten door melder bijgedragen aan een verbetering van de vliegveiligheid

In het onderzoek van de CvHO werd naar aanleiding van de vliegveiligheidsmeldingen van melder geconcludeerd dat er van vliegveiligheidsincidenten geen sprake was geweest. In het later uitgevoerde onderzoek door CvO is tot een andere conclusie gekomen, namelijk dat (tenminste) vijf van de meldingen betrekking hadden op vliegveiligheidsincidenten. Geconcludeerd werd echter dat ten tijde van het opmaken van het onderzoeksrapport er al maatregelen waren genomen danwel dat er op korte termijn maatregelen zouden worden genomen om dergelijk vliegveiligheidsincidenten in de toekomst te voorkomen. Voor zover de maatregelen nog niet waren genomen, zou er uiterlijk eind 2012 een evaluatie plaatsvinden van de getroffen maatregelen. Deze evaluatie heeft voor zover de Raad bekend is, niet plaatsgevonden.

Door Defensie is meermalen aangegeven dat het ontwikkelen en invoeren van regels en protocollen met betrekking tot vliegveiligheid al gepland stond en tijd nodig heeft. De incidentmeldingen door melder, zouden naar zeggen van Defensie geen verschil hebben gemaakt in het nemen van passende maatregelen om de vliegveiligheid binnen het xyz Squadron te verbeteren en te borgen. Naar het oordeel van de Raad is dit niet juist en hebben de meldingen bijgedragen aan het ontwikkelen van meer aandacht voor, en bewustwording van het belang van vliegveiligheid en een versneld invoeren van een borging daarvan in regels en protocollen met betrekking tot vliegveiligheid. De Raad overweegt ten aanzien daarvan het volgende.

In het rapport van de CvHO werd geconcludeerd dat van wezenlijke vliegveiligheidsincidenten geen sprake was. In het daarna uitgevoerde onderzoek door de CvO werd geconcludeerd dat er weliswaar sprake was geweest van een vijftal door melder terecht gemelde vliegveiligheidsincidenten, maar dat die waren onderkend en opvolging hadden gekregen. Uit het later uitgevoerde onderzoek door de OVV, is gebleken dat, in tegenstelling tot wat er in eerder uitgevoerde onderzoeken was geconcludeerd, er ten tijde van de klokkenluidersmelding de vijf door de CvO erkende vliegveiligheidsissues nog niet waren aangepakt. Ten tijde van het uitbrengen van het onderzoeksrapport door de OVV bleek dat er inmiddels maatregelen ter borging van de vliegveiligheid binnen het squadron waren genomen waardoor twee van de vijf erkende incidenten waren verholpen. Dit leidt de Raad tot de conclusie dat de klokkenluidersmelding door melder weldegelijk van invloed is geweest in het nemen van maatregelen en een positieve bijdrage heeft geleverd aan het vliegveiligheidsbewustwordingsproces binnen het squadron.

Samenvattende conclusies

- De Raad concludeert dat afspraken met en toezeggingen aan melder door Defensie meermalen niet zijn nagekomen;
- De Raad concludeert dat er door Cdt xyz Sq onzorgvuldig is omgegaan met informatie uit het medisch dossier van melder door hierover openlijk (onjuiste) mededelingen te doen aan derden. Ook is andere informatie die betrekking had op melder en die als vertrouwelijk diende te gelden, zonder geldige reden aan derden ter beschikking gesteld. Daarmee is onbehoorlijk jegens melder gehandeld;
- De Raad concludeert dat er vanaf het ontstaan van het conflict er voorwaarden aan melder zijn gesteld waaraan hij diende te voldoen alvorens hij (mogelijk) zou kunnen deelnemen aan de hem al in 2008 toegezegde gezagvoerdersopleiding. Dit terwijl er van de zijde van Defensie weinig is gedaan om de vertrouwensbreuk met melder te herstellen. Dit terwijl Defensie een wezenlijke rol had in het ontstaan van die breuk door het niet nakomen van afspraken;
- De Raad concludeert dat Defensie in het nakomen van de afspraken in het begeleidingstraject ernstig te kort is geschoten;
- De Raad concludeert dat Defensie in zijn reacties op vliegveiligheids- en integriteitsmeldingen van melder, de zaken op zijn beloop heeft gelaten door niet of pas na (onnodig) lange tijd te reageren. Zo bleven e-mails en brieven met verzoeken van melder lange tijd onbeantwoord en werd na indiening van meldingen door melder soms pas na verloop van maanden overgegaan tot het instellen een onderzoekscommissie;
- De Raad stelt vast dat melder te kort is geschoten in het melden van door hem waargenomen vliegveiligheidsincidenten. Daar waar de vliegveiligheid in het geding was had van melder – in zijn rol als officier- verwacht mogen worden dat hij daarvan melding zou hebben gedaan. Gezien de meldcultuur binnen het squadron en de overige omstandigheden van het geval, maakt niet dat dit tekortschieten van melder de aan hem opgelegde maatregelen rechtvaardigt;
- De Raad stelt vast dat de interne onderzoeken naar de meldingen en de wijze van behandeling van melder tot twee maal toe zijn belegd bij de luchtmachtstaf. De luchtmachtstaf was verantwoordelijk voor de vliegveiligheid binnen de luchtmacht en dus ook voor de vliegveiligheid op de vliegbasis Y c.q. het xyz Squadron. Daardoor was de onafhankelijkheid van de onderzoeken onvoldoende gewaarborgd;
- De Raad adviseert Defensie alert te zijn op en te werken aan een gedeelde veiligheidscultuur op de Vliegbasis Y en met name ook binnen het xyz Squadron en daarbij te sturen op het verbeteren van de onderlinge samenwerking;
- De Raad concludeert dat aanbevelingen die zijn gedaan in de diverse interne onderzoeken niet of slechts zeer beperkt opvolging hebben gekregen;
- De Raad stelt vast dat Defensie verslagen over melder geheim heeft gehouden en –nadat daarnaar door melder was geïnformeerd- Cdt xyz Sq daarover onjuiste mededelingen heeft gedaan. Ook zijn verslagen en andere gegevens ten onrechte niet of te laat aan melder ter beschikking gesteld;
- De Raad stelt vast dat Defensie tijdens het onderzoek door de Raad terughoudend is geweest in het (tijdig) overleggen van voor het onderzoek relevante informatie. Daarbij is het de Raad gebleken dat van wel overgelegde stukken soms meerdere versies bestonden en stukken

meermalen geen kenmerk of correspondentienummer hadden en ook niet waren ondertekend en/of gedateerd. Hierdoor was de status van die stukken onduidelijk. De Raad adviseert Defensie tot het voeren van meer zorgvuldig (personeels) dossier van medewerkers dan in de onderzochte periode het geval bleek;

- De Raad concludeert dat niet duidelijk is of opvolging is gegeven aan het in de brief van 24 juli 2012 van de Secretaris Generaal van Defensie geformuleerde verzoek tot opstelling van een algemene veiligheidsbewustzijnsnorm. Voor zover dit niet het geval zou zijn adviseert de raad om deze norm op kortst mogelijke termijn vast te stellen, te implementeren en op de naleving daarvan toe te zien.

Nabeschuiving en slotconclusies:

Alles afwegende is de Raad van oordeel dat Defensie een aanzienlijk verwijt treft in het verstoord raken van onderlinge verhoudingen met melder. Dit in eerste instantie door het niet nakomen van aan melder gedane toezeggingen over diens opleiding tot gezagvoerder en voorts dat Defensie daarbij onvoldoende alert is geweest op- en onvoldoende oog heeft gehad voor de belangen van melder.

Door zorgvuldiger te handelen, onder meer door open en vooral ook tijdig met melder te communiceren over eventuele vertragingen, had Defensie kunnen voorkomen dat de verhoudingen verstoord zouden raken. Daarmee had voorkomen kunnen worden dat melder, als gevolg van de gerezen kwestie en de verdere escalatie daarvan naar huis werd gestuurd “vrij van dienst”, met alle schade en kosten voor beide partijen van dien.

Ook nadat het geschil van mening tussen Cdt xyz Sq en melder was ontstaan, is van een zorgvuldige behandeling van melder en afhandeling van zaken door Defensie geen sprake geweest. Zo werden zonder toepassing van hoor en wederhoor maatregelen aan melder opgelegd. Bij de totstandkoming van het aan melder opgelegde begeleidingstraject is vervolgens zonder deugdelijk onderzoek naar de oorzaken van het geschil, voortgebouwd op de niet onderbouwde veronderstellingen dat er sprake zou zijn van (dis) functioneren van melder. De gemaakte afspraken voor het begeleidingstraject zijn door Defensie niet of slechts ten dele nagekomen. Tijdens en na afloop van dit traject was er naar oordeel van de Raad sprake van onvoldoende communicatie met en naar melder over wat melder van Defensie mocht verwachten. Hierdoor is het bestaande wantrouwen bij melder ten aanzien van Defensie verder aangewakkerd en zijn zaken verder geëscaleerd.

Bij de Raad is een beeld ontstaan van een organisatie die de gelederen heeft gesloten ten aanzien van een medewerker die zich kritisch uitliet over de organisatie en haar leiding. Daarbij is door Defensie onbehoorlijk omgegaan met (de belangen van) melder. Dit onder meer door:

- Het opleggen van onnodige en onredelijk zware en langdurige maatregelen aan melder;
- het niet nakomen van gemaakte afspraken;
- het onzorgvuldig omgaan met personeelsvertrouwelijke informatie;
- het niet of niet tijdig reageren op verzoeken van melder en het in het ongewisse laten van melder over zijn toekomst bij het squadron;
- het achterhouden van stukken en het doen van onjuiste of onvolledige mededelingen over het al dan niet bestaan van stukken;
- het niet in acht nemen van redelijke termijnen bij het beantwoorden van vragen van melder;
- en het niet voldoende borgen van de onafhankelijkheid van intern verrichte onderzoeken.

Gezien de aanzienlijke tekortkomingen aan de zijde van Defensie in de behandeling van melder, is de Raad van oordeel dat Defensie gehouden is tot het bieden van een herstel van een loopbaanperspectief aan melder. Daarnaast dient Defensie zich verplicht te voelen tot het compenseren van door melder geleden en nog te lijden materiële schade.

's-Gravenhage, 5 februari 2015

De Onderzoeksraad Integriteit Overheid
voor deze,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'C. E. Roozmond', with a long horizontal flourish extending to the right.

mevrouw drs. C. E. Roozmond
Lid Onderzoeksraad

Bijlage 1: Conclusies OVV

Bijlage 2: Lijst van namen van in het advies genoemde personen en de afkortingen/benaming die het advies voor die personen worden gebruik

- kolonel ... (C-VIb)
- luitenant-kolonel ... (Cdt xyz Sq)
- majoor ... (HVD)
- majoor ... (Cdt VI1)
- majoor ... (Cdt VI2)
- majoor vlieger ... (Cdt VI3)
- majoor ... (Cdt VI4)
- eerste Luitenant ... (vliegerpsycholoog);
- kolonel ..., Insp. Militaire Gezondheidszorg (IMG);
- luitenant-kolonel ... (onderdeelsarts)
- mr. ..., gemachtigde van onderdeelsarts en generaal majoor ... (gemachtigde*)
- de heer X. (melder)
- drs. ..., adviseur melder (AFMP/FNV) (gemachtigde*)
- sergeant-majoor ..., loadmaster xyz squadron (load master)
- eerste luitenant engineer ... (flight engineer)
- luitenant-kolonel ... (Lt. kol. CLSK)

- mr. ..., inspecteur, tevens plv. Hoofd Inspectie Militaire Gezondheidszorg;
- generaal-majoor b.d., ... (voormalig plv. Commandant der Luchtstrijdkrachten)

- *Uit de tekst zelf blijkt afdoende welke gemachtigde het betreft.*